



**CRNA GORA
MINISTARSTVO PRAVDE**

PREDLOG

**STRATEGIJA INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIH
TEHNOLOGIJA PRAVOSUĐA
2016-2020**

Podgorica, jun 2016. godine

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. VIZIJA I MISIJA	4
3. NORMATIVNI OKVIR I USLOVI U KOJIMA SE SPROVODI STRATEGIJA	4
4. STRATEGIJA I EVROPSKE INTEGRACIJE	5
5. JEDINSTVENI PRAVOSUDNI IKT SISTEM.....	7
Strateški ciljevi jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa	13
6. STRATEŠKI STUBOVI	15
STRATEŠKI STUB 1: Razvoj i implementacija softverskih rješenja jedinstvenog informacionog sistema	15
STRATEŠKI STUB 2: ISP u službi jačanja analitičko-statističkih kapaciteta pravosuđa Crne Gore	19
STRATEŠKI STUB 3: Razmjena podataka između ISP i vanjskih sistema	20
STRATEŠKI STUB 4: Uspostavljanje elektronskih servisa za građane, pravna lica, institucije i međunarodne organizacije	21
STRATEŠKI STUB 5: IKT infrastruktura	24
STRATEŠKI STUB 6: Bezbjednost ISP-a.....	27
STRATEŠKI STUB 7: Upravljačka struktura i ljudski resursi	33
ANEKS 1: Ključni poslovni procesi obuhvaćeni IKT strategijom.....	41
ANEKS 2: Pravila upravljanja i preporuke za realizaciju Akcionog plana za implemetaciju Strategije	43

1. UVOD

Vlada Crne Gore je započela reformu pravosudnog sistema 2000. godine, u cilju jačanja efikasnosti i izgradnje administrativnih kapaciteta u pravosuđu. Naime, pravosuđe kao jedan od važnih stubova demokratskog društva, ima zadatak da utvrdi istinu i sporove rješava pravično i efikasno, a sve u cilju jačanja pravne sigurnosti, većeg povjerenja građana u pravosudni sistem i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Značajno mjesto u okviru realizacije tih aktivnosti predstavlja izgradnja savremenog, i potrebama pravosuđa upodobljenog informacionog sistema, koji mora odgovoriti svim prepoznatim potrebama, ali koji posjeduje i instrumente koji će omogućavati njegov dalji razvoj, u smislu nadogradnje postojećeg okvira i biti u skladu sa budućim potrebama korisnika.

Nacionalnom Strategijom reforme pravosuđa 2007-2012. godine, predstavljena su ključna načela reforme, njihovi strateški ciljevi i dugoročne smjernice za ostvarivanje pojedinih strateških ciljeva u tom pravcu, kao i po prvi put definisan strateški okvir u dijelu primjene informacionih tehnologija u oblasti pravosuđa u Crnoj Gori. Naime, ubrzan razvoj i sve šira zastupljenost informaciono-komunikacionih tehnologija u protekle dvije decenije nametala je potrebu za dubljom implementacijom IKT-a, što se prepoznaje i kroz Strategiju reforme pravosuđa 2014-2018.

Radi obezbjeđenja kontinuiteta reformskih procesa, a imajući u vidu značaj ove oblasti, kao jednog od ključnih segmenata informacionog društva uopšte, donijeta je IKT Strategija u oblasti pravosuđa, za period 2011-2014 godina. IKT Strategija pravosuđa posvećena je razvoju i unaprjeđenju pravosudnog informacionog sistema kao jedinstvenog sistema sudova, državnih tužilaštava, Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i Ministarstva pravde, koji kao takav funkcioniše od 2010. godine. Pomenutom Strategijom su učinjeni bitni koraci ka modernizaciji IKT sistema u pravosuđu, i postignuti važni rezultati, a ciljevi su uglavnom i realizovani. Međutim, u vremenu ubrzanog razvoja i sve šire zastupljenosti informaciono-komunikacionih tehnologija neophodan je dalji razvoj pravosuđa, sa akcentom na dubljoj implementaciji IKT-a.

Realizacijom ključnih ciljeva IKT Strategije dobijeni su efikasni instrumenti u službi jačanja administrativnih kapaciteta pravosuđa, povećanja njegove efikasnosti, koji su osnov za izradu pouzdanih analiza u oblasti pravosuđa kako u cjelini tako i u pojedinim djelovima, efikasnijeg pružanja podataka i usluga institucijama i građanima, efikasnije saradnje sa drugim pravosudnim sistemima i međunarodnim organizacijama kao značajnog dijela jedinstvene informacione mreže. Osim toga, rezultati koje bi u budućnosti trebalo ostvariti novim informacionim sistemom su implementacija pouzdanog, efikasnijeg i održivog sistema za upravljanje dokumentacijom u svim organima pravosuđa, elektronska razmjena podataka i dokumenata između organa pravosuđa, kao i organa pravosuđa sa drugim zainteresovanim stranama, edukacija zaposlenih u pravosuđu za elektronsko poslovanje, efektivno i efikasno korišćenje elektronskih dokumenata, te izgradnja naprednog sistema statističkog izvještavanja na nivou pravosuđa.

Strategijom razvoja informacionog društva za period od 2012-2016. godine dat je okvir za unapređenje informacionog društva s jasnom vizijom: Crna Gora - digitalno društvo! Crna Gora

je država koja prepoznaje društveni i ekonomski potencijal IKT-a, i s tim u vezi treba da nastavi kontinuitet informatičkog razvoja.

Strategija informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa za period 2016-2020 (u daljem tekstu: Strategija), predstavlja rezultat rada predstavnika Ministarstva pravde, sudova, Državnog tužilaštva, Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije, a koji je podržan projektom koji finansira Vlada Kraljevine Norveške „Jačanje efikasnosti pravosuđa u Crnoj Gori“. Dokument izražava aspiraciju rada, a razrada konkretnih mjera i aktivnosti će biti navedena u akcionom planu.

2. VIZIJA I MISIJA

Vizija: Upotrebom informaciono-komunikacione tehnologije unaprijediti efikasnost, transparentnost i odgovornost rada pravosudnih organa, te olakšati pristup pravdi građana Crne Gore

Misija: Uspostaviti moderan i potrebama korisnika prilagođen, jedinstveni informacioni sistem pravosuđa Crne Gore, koji će biti instrument u službi jačanja administrativnih kapaciteta pravosuđa, povećanja njegove efikasnosti, efikasnijeg pružanja podataka i usluga institucijama i građanima, efikasnije saradnje sa drugim pravosudnim sistemima, institucijama Evropske unije, njenih članica i međunarodnim organizacijama.

3. NORMATIVNI OKVIR I USLOVI U KOJIMA SE SPROVODI STRATEGIJA

U ovom trenutku kada je Crna Gora već krenula evroatlanskim putem, kada se usvajaju i integrišu pravila razvijenih zajednica u pravni okvir, mora se istaći da postojeći ustavni i pravni okvir definišu pravni osnov kojim se omogućava kreiranje i sprovođenje politike u oblasti pravosuđa. Usaglašavanje pravnih akata sa zahtjevima koje postavljaju informacione tehnologije i moderno doba već je započet realizacijom prethodne IKT Strategije, i u tom cilju donijeto je niz zakona koji regulišu ovu oblast: Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o prekršajima, Zakon o Državnom tužilaštvu, Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu, Zakon o sudovima, Zakon o Sudskom savjetu i sudijama, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti. Njihova implementacija će bitno olakšati način rada i funkcionisanje IKT-a, ali se naravno ne može stati na tome, već kako se bude išlo dalje u inovacijama i kreiranju novih funkcionalnosti i aplikacija, javiće se potreba za dopunom postojećih propisa.

U oblasti informacionog društva zaokružen je pravni okvir koji omogućava punu primjenu informacionih tehnologija u oblasti pravosuđa. Doneseni su i u potpunosti usklađeni s pravnom tekovinom Evropske unije: Zakon o elektronskom potpisu, Zakon o elektronskoj trgovini, Zakon

o elektronskom dokumentu, Zakon o informacionoj bezbjednosti, Zakon o elektronskoj upravi, kao i sva podzakonska akta koja iz tih zakona proizilaze.

Poseban uticaj u ovom dijelu imaće nova rješenja propisana organizacionim zakonima u oblasti pravosuđa, novine u pogledu materijalnog i procesnog krivičnog i građanskog zakonodavstva, kao i izvršenja krivičnih sankcija. Efekti ovih propisa na mrežu pravosudnih organa sagledaće se u potpunosti nakon određenog perioda njihove primjene, te se nameće potreba daljeg praćenja i analiziranja rezultata primjene samih propisa u cilju njihove potpune implementacije.

Zaštita podataka postala je osnovni faktor potreban za uspješno funkcionisanje bilo kog informacionog sistema i temelj razvoja informacionog društva koja se ogleda kroz povjerenje i sigurnost svih učesnika u procesu, naročito ako se to odnosi na pravosuđe. Značaj podataka sa kojima raspolažu pravosudni organi, kao i stepen njihove osjetljivosti, nameće potrebu da informaciona rješenja budu upodobljena sa zaokruženim normativnim rješenjima na polju definisanja informacione sigurnosti. Ovo pitanje je riješeno kroz interne procedure i pravila koja imaju obavezujući karakter, odnosno Crna Gora u ovom trenutku u potpunosti normativno zaokružuje ovu oblast, poštujući preporuke i najbolju praksu, utemeljenu na međunarodnim standardima, čime se stvara IKT platforma neophodna za saradnju sa svim relevantnim faktorima iz okruženja, u prvom redu sa EU i NATO.

Imajući u vidu kompleksnost realizacije Strategije, odnosno njene pune implementacije, kao i činjenice da se informacioni sistem koji nastaje na njenim osnovama, usklađuje sa potrebama internih i vanjskih korisnika sistema, potrebno je nastaviti sa daljim unaprjeđenjem normativnog okvira u cilju efikasnijeg postupanja pravosudnih organa kroz racionalizaciju pravosudne mreže, unaprjeđenje upravljanja i automatizaciju poslovnih procesa. Takođe se nameće i potreba uspostavljanja čitavog niza pravnih i tehničkih mehanizama za realizaciju elektronskih (e-justice) servisa namjenjenih građanima, elektronske razmjene podataka između pravosudnih organa Crne Gore i drugih državnih i međunarodnih sistema.

Krajni cilj kojim će svi postupci, aktivnosti i radnje biti realizovane je „Pravosuđe bez papira“. Međutim, da bi se ovaj cilj ostvario, neophodno je Strategiju uspješno realizovati, pažljivim određivanjem rokova za realizaciju pojedinih aktivnosti i obezbjeđenjem neophodne finansijske podrške tokom trajanja realizacije Strategije. Takođe, izmjene i dopune normativnih akata, svakako treba da prate razvoj i realizaciju Strategije, jer u suprotnom postoji mogućnost da se uprkos napretku i razvoju sistema, usljed neusklađenosti određene norme ili propisa, dovede u pitanje potpuna realizacija Strategije. Tako uspostavljeni mehanizmi će u cjelosti pratiti promjene unutar Ministarstva pravde, sudova, Državnog tužilaštva i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, u skladu sa budućim normativnim, organizacionim i procesnim rješenjima.

4. STRATEGIJA I EVROPSKE INTEGRACIJE

Država Crna Gora je na putu evropskih integracija, kao jedan od ključnih izazova prepoznala usaglašavanje pravnog sistema Crne Gore sa pravnom tekovinom EU. U tom smislu, ukazala se potreba za jačanjem međunarodne i regionalne pravosudne saradnje, zbog čega će razvoj

pravosudnih organa biti usmjeren ka usvajanju standarda i principa funkcionisanja pravnog sistema EU uz čuvanje viševjekovne pravne tradicije i pravnog sistema Crne Gore.

Iskustva evropskih zemalja koja se odnose na IKT su različita i prije svega zavise od razvijenosti pravosudnih sistema. Posljednjih godina je došlo do značajnog napretka u evropskom pravosudnom prostoru, što je dovelo do daljeg pravosudnog povezivanja na tehničko-tehnološkom nivou, čime se omogućio pristup i razmjena informacija između pojedinih nacionalnih sistema, odnosno direktan pristup građanima i kompanijama EU iz jedne države pravosudnim organima druge države. Ova značajna inicijativa (*e-Justice Portal*) postavlja velike tehnološke, finansijske i organizacione zahtjeve svim zemljama-učesnicama u projektu. Ta vrsta novog, integralnog pristupa treba da dovede evropsko pravosuđe do potpuno novih rješenja i procesa, te stoga države - kandidati moraju sa pažnjom i aktivno pratiti ovaj trend.

Pravosudni informacioni sistem prepoznat je kao sistem od posebnog značaja za crnogorsko društvo i napredak Crne Gore na putu EU integracija. Poseban značaj ovog sistema je dat i kroz Akcioni plan za Poglavlje 23, u kojem su prepoznate brojne mjere koje se odnose na jačanje nezavisnosti pravosuđa i vladavinu prava, i koje sadrže obavezu unapređenja informacionog sistema pravosuđa kako bi se osigurala kvalitetna pravosudna statistika i vodile evidencije kako je to zakonom propisano.

U izvještaju o Crnoj Gori za 2015. godinu je naročito istaknuto „*Pravosudni informacioni sistem koriste svi sudovi za praćenje predmeta, za neke aspekte upravljanja predmetima i komunikaciju sa strankama. PRIS takođe sakuplja sveobuhvatne statističke podatke, koji se unose u godišnje izvještaje o radu sudova.*

Međutim, sistem ima bezbjednosne propuste i ne funkcioniše pouzdano van Podgorice, djelimično zbog slabe mrežne povezanosti. Osim toga, sistemu nedostaje podrška jasnog institucionalnog okvira i još uvijek nije dovoljno razvijen što se tiče tužilačke službe.“ Takođe, dalje se navodi da „...Pravosudni informacioni sistem (PRIS), nema dovoljnu podršku u smislu ljudskih kapaciteta i finansijskih resursa. Crna Gora se u potpunosti oslanja na donacije za održavanje i ažuriranje PRIS-a i sistem više nije održiv s tehničke tačke gledišta...“

Crna Gora, kao zemlja članica Savjeta Evrope, participira u brojnim komitetima, u kojima Ministarstvo pravde, Vrhovni sud Crne Gore i Vrhovno državno tužilaštvo imaju svoje predstavnike. Jedan o njih je i Komitet Savjeta Evrope za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), koji je posebno važan budući da zahtijeva izradu izvještaja koji se temelje na podacima iz pravosudnog informacionog sistema. Obaveznost praćenja bilansa rezultata u oblasti pravosuđa, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, samo su dio zahtjeva u procesu integracije Crne Gore u Evropsku uniju.

Na kraju, cilj ove Strategije je da omogući pripremu pravosudnog sistema za nove izazove u skladu sa evropskim standardima i vrijednostima. Dalje, ova Strategija treba da obezbijedi kontinuitet i proširi obim primjene informaciono-komunikacionih tehnologija, jer razumijevanje sopstvenog napretka uvođenjem modernih informaciono-komunikacionih tehnologija u pravosuđe, i u cjelokupno društvo, treba da prati pomake koje su ostale evropske zemlje postigle u ovoj oblasti. Ovako sagledavanje stanja treba da omogući poređenja, saznanja i preuzimanje

drugih, naprednih iskustava, pristupa i inicijativa na ovom polju, što na kraju Crnoj Gori obezbjeđuje ravnopravan položaj u ovoj važnoj oblasti u odnosu na druge države.

Sprovođenje ciljeva iz ove Strategije će dati značajan doprinos izgradnji vrijednosti pravne sigurnosti potrebne za ostvarivanje ekonomskog rasta (Justice for Growth) i ostvarivanje prava građana (Justice for Citizens), te doprinijeti naporima Crne Gore da dostigne zahtijevane standarde u procesu pridruživanja Evropskoj Uniji.

5. JEDINSTVENI PRAVOSUDNI IKT SISTEM

Pravosudni informacioni sistem je idejno koncipiran kao jedinstveni informacioni sistem (u daljem tekstu ISP) koji bi pokrивao potrebe i ključne poslovne procese Ministarstva pravde, sudova, Državnog tužilaštva i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija. ISP podrazumijeva integraciju informacionih sistema svake pojedinačne organizacione jedinice na način da se ispoštuju sve zakonske procedure i propisi kojima se definišu djelatnosti, nadležnosti i odgovornosti ovih organizacionih jedinica. Isti je strukturiran kroz četiri podsistema i to sistem sudstva, sistem Državnog tužilaštva, sistem Ministarstva pravde i sistem ZIKS-a, na način na koji se obezbjeđuje interoperabilnost u funkcionisanju ovih podsistema, i koji ne ugrožava principe nezavisnosti različitih grana vlasti.

Ovakav jedinstven sistem treba da obezbijedi centralizaciju i efikasnu organizaciju podataka bez suvišnih i ponavljanih podataka, da definiše standarde unosa podataka, generisanje izvještaja i evidencija, te transparentnu strukturu procesa i tokova podataka u okviru, i između, institucija koja bi omogućila dalje nadogradnje i unaprjeđenja pravosudnog sistema.

Funkcionalnost informacionog sistema treba da obezbijedi automatizaciju poslovanja u okviru organizacionih jedinica pravosudnog sistema, na način da se svi procesi sprovede korišćenjem odgovarajućih podsistema informacionog sistema, uključujući unos podataka, unos kompletnih dokumenata, bilježenje svih promjena tokom sprovođenja procedura u svakodnevnoj djelatnosti organizacionih jedinica, jednostavno pretraživanje dokumentacije u elektronskom obliku, efikasno generisanje izvještaja iz sistema po raznim zadatim parametrima. Ovakav sistem treba takođe da obezbijediti integritet podataka, dokumenata, predmeta i dosijea koji se ažuriraju i koriste u okviru sistema.

Zajedničko korišćenje podataka i jedinstveni unos povećavaju efikasnost u radu, smanjuju vremenski okvir predviđenih postupaka, troškove štampanja i slanja dokumentacije, kao i mogućnost izrade različitih analitičkih i statističkih izvještaja na osnovu podataka unesenih u informacioni sistem.

Konačno, prava dimenzija jedinstvenog informacionog sistema se može sagledati u mogućnosti kontrole efikasnosti i kvaliteta rada svih jedinica u okviru jedinstvenog informacionog sistema kroz automatsko generisanje izvještaja, pravljenje uporednih analiza, a sve u cilju da se brže i efikasnije reaguje, te da se izvrše adekvatne korekcije. Primjenom navedenih mjera se posredno

utiče i na povećanje odgovornosti nosilaca pravosudnih funkcija i ostalih zaposlenih u pravosudnom sektoru.

Cilj uvođenja jedinstvenog informacionog sistema je da se optimizuju vremenski resursi, racionaliziraju finansijski i kadrovski resursi, automatizuju procedure i neutrališe koliko je moguće uticaj ljudskih faktora na efikasnost, zatim da se u najvećoj mogućoj mjeri izbjegne papirna dokumentacija (koncept „Pravosuđe bez papira“), omogući elektronska razmjena podataka i dokumenata između pravosudnih institucija i drugih državnih i međunarodnih institucija.

Razvojem i implementacijom jedinstvenog informacionog sistema se mora omogućiti i veća transparentnost rada pravosudnih institucija i lakši pristup pravdi, kroz dostupnost elektronskih i multimedijalnih kanala komunikacije sa građanima i javnosti uopšte. On-line dostupnost pravnih informacija nosiocima pravosudnih funkcija i široj pravnoj zajednici, te primjena modernih tehnika učenja, kao npr. učenje na daljinu, će doprinijeti povećanju kvaliteta njihovog rada.

Pregled postojećeg stanja informacionih sistema u okviru Ministarstva pravde, sudova, Državnog tužilaštva i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija

Prethodnom IKT Strategijom pravosuđa 2011-2014, planirano je da se Pravosudni informacioni sistem - PRIS implementira na svim lokacijama pravosudnih organa, sa centralizovanom i jedinstvenom bazom podataka dostupnom korisnicima u skladu sa institucionalnom organizacijom i nadležnostima. Uvođenju i implementaciji PRIS-a je prethodio višegodišnji rad na obezbjeđivanju adekvatne infrastrukture i usaglašavanju funkcionalnosti sa aktuelnom zakonskom regulativom. Ciljevi i zadaci prethodne Strategije su djelimično ispunjeni, premda su pored dobrih rezultata u pojedinim segmentima, konstatovane i brojne slabosti koje su bile ograničavajući faktor za efikasnu implementaciju. Pored toga, dinamika razvoja u domenu IKT djelatnosti, kao i aktuelni zahtjevi u procesu pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji te usaglašavanja prakse sa EU institucijama, nameću potrebu za revidiranjem strateških ciljeva i zadataka koji se tiču implementacije jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa.

Upravljačka struktura, ljudski resursi i funkcionalnosti sistema

Ključna uloga u sprovođenju IKT Strategije pravosuđa 2011-2014 bila je povjerena Sudskom savjetu. Naime, Odjeljenje za IKT i multimediju Sekretarijata Sudskog savjeta bilo je zaduženo za razvoj i implementaciju IKT sistema i servisa u pravosuđu. Paralelno sa Odjeljenjem za IKT i multimediju Sekretarijata Sudskog savjeta, Ministarstvo pravde formiralo je IKT odjeljenje sa aktivnostima usmjerenim na upravljanje IKT sistemima u nadležnosti Ministarstva pravde (uključujući ZIKS). Državno tužilaštvo nije raspolagalo dovoljnim kadrom za razvoj potrebnih podsistema informacionog sistema u tužilačkoj organizaciji.

Usljed nepostojanja upravljačke strukture koja bi vršila koordinaciju između Ministarstva pravde, sudova, Državnog tužilaštva i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija vezano za implementaciju informacionog sistema pravosuđa, može se konstatovati da je došlo do neravnomjernog razvoja i neravnomjerne funkcionalnosti sistema.

Trenutno ne postoji jedinstvena centralna jedinica podrške za integralni ISP, već su sve djelatnosti vezane za IKT servise dodijeljene zasebnim odjeljenjima u okviru pravosudnih organa: Odjeljenja za IKT i multimedije u Sekretarijatu Sudskog savjeta, Služba za informaciono - komunikacionu tehnologiju i multimedije pri Vrhovnom državnom tužilaštvu za potrebe centralizovanog rukovođenja, planiranja i organizacije, Stručna služba pri Specijalnom državnom tužilaštvu za informacione tehnologije i digitalne dokaze, Odjeljenje za IKT u Sekretarijatu tužilačkog savjeta i Odjeljenje za IKT Ministarstva pravde.

Najznačajniji rezultati u oblasti razvoja informacionog sistema u proteklom periodu postignuti su na unaprjeđenju podsistema za sudove. Obezbijeđen je značajan nivo automatizacije poslovnih procesa u sudovima, evidentiranje predmeta, proširen je spektar funkcionalnosti PRIS-a, uključujući i preciznost u izvještavanju. Od implementiranih funkcionalnosti treba izdvojiti:

- Slučajnu dodjelu predmeta sudijama;
- Praćenje toka predmeta kroz PRIS (povezivanje odluka osnovnih sudova i žalbi pred višim sudovima);
- Automatizaciju obrazaca (izrada i štampanje obrazaca) za značajan broj dokumentata u upotrebi;
- Statistiku o radu sudova po standardima CEPEJ-a (automatizovan je dio statističkih izvještaja).

Nedostaci postojećeg rješenja se ogledaju u njegovoj nekompletnosti. U prvom redu ručna obrada podataka je i dalje zastupljena, paralelno sa elektronskom, nepostojanje podsistema informacionog sistema za Sudove za prekršaje, nedovoljna zastupljenost upotrebe digitalnih potpisa i skeniranja dokumenata u sistemu u svrhu uspostave elektronskog spisa. Takođe, nedostaci identifikovani analizom stanja sistema su: zastarjelost tehnologije na kojoj je baziran aplikativni sistem i sistem baze podataka, nekonzistentost u struktuiranju podataka u sistemu (struktura baza podataka), redundantnost podataka i neadekvatno ažuriranje istih, nepostojanje dokumentacije o izmjenama na sistemu. Navedeni faktori bi u budućnosti mogli negativno uticati na mogućnost dalje nadogradnje i funkcionisanja sistema, te na tačnost izvještavanja iz sistema. Ovo za posljedicu može imati i neodrživost sistema.

Zbog neriješenih institucionalnih nadležnosti, podsistemi PRIS-a za Državno tužilaštvo i ZIKS nisu intenzivno razvijani posljednjih nekoliko godina, niti su u odgovarajućim podsistemima implementirane izmjene zakonske regulative vezane za rad ovih organa.

Odjeljenje za IKT Ministarstva pravde, koje upravlja računarskom mrežom i opremom Ministarstva pravde, uključujući i informacioni sistem ZIKS-a u proteklom periodu implementirao je :

- Registar novčanih kazni i prekršajne evidencije;
- Registar kaznene evidencije;
- Modul međunarodne pravne pomoći;
- Modul za probaciju.

Važno je napomenuti da Ministarstvo pravde u okviru postojećeg sistema (PRIS) nema direktan pristup svim potrebnim podacima, već da izvještaje dobija na zahtjev koji se podnosi Sekretarijatu Sudskog savjeta.

Služba za IKT i multimedije Vrhovnog državnog tužilaštva je u proteklom periodu implementirala modul Međunarodne pravne pomoći u svim tužilaštvima, uključujući i Specijalno državno tužilaštvo, kao podsistem modula Ministarstva pravde.

Na osnovu uvida u stanje postojećeg informacionog sistema koje je rezultat rada više eksperata, kao i smjernica generalne strategije razvoja pravosuđa, uspostavljanje ISP-a, njegovo usklađivanje sa modernim tehnologijama, je svakako jedan od prioriteta u narednom periodu sa ciljem daljeg unapređenja rada pravosuđa.

Centralizacija i integrisanost informacionog sistema u smislu konzistentne logičke cjeline, obezbjeđivanje neredudantnih i sistematičnih podataka u sistemu, adekvatna kontrola prava pristupa i privilegija shodno nadležnostima i pravima institucije i korisnika u okviru nje, usaglašavanje procesa informacionog sistema s pravnom regulativom u Crnoj Gori i pravnim aktima EU su temelj tehnološki unaprijeđenog i modernog pravosuđa.

Stanje mrežne infrastrukture

Generalno govoreći, komunikaciona infrastruktura je realizovana na dva nivoa: 1) realizacija magistralnih linkova ili WAN mreže, 2) realizaciju lokalnih linkova tzv. LAN mreže u svakoj instituciji pojedinačno. U prethodnom periodu (tokom 2014. godine) uvedena je optička WAN infrastruktura kojom su povezane sve sudske institucije na teritoriji Podgorice, a početkom 2016. godine je i u Državnim tužilaštvima u Podgorici uvedena optička WAN infrastruktura. Propusna moć linkova na ovim lokacijama je podignuta na 1 Gbps. Ovim je postignuto značajno povećanje brzine odziva sistema.

U okviru svojih aktivnosti Služba za IKT i multimediju Vrhovnog državnog tužilaštva izvršila je nabavku i instalaciju mrežnih uređaja (NATO certified switches and firewalls), kao i uspostavljanje sigurnih komunikacionih kanala (VPN) između tužilaštava, kao i prema Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije, Ministarstvu pravde i Ministarstvu unutrašnjih poslova. Ovom aktivnošću, sem podizanja bezbjednosti, obezbijeden je i centralizovani monitoring mreže i protoka podataka.

Ostatak pravosudnih organa i dalje koristi mrežu državnih organa. Postavlja se pitanje kvaliteta postojeće mrežne strukture tužilaštva i sudskih institucija u drugim opštinama.

Sudovi za prekršaje u ovom trenutku ne posjeduju adekvatnu LAN/WAN infrastrukturu i tehničke uslove za implementaciju podsistema u okviru jedinstvenog informacionog sistema.

Svi korisnici jedinstveno i pod istim uslovima koriste Internet i prateće javne servise (e-mail, web, proxy). Jedinstvenom primjenom pravila i procedura prilikom povezivanja svake od lokacija, obezbijeden je jedinstven sistem monitoringa i bezbjednosti ovih servisa, koji predstavlja bitne elemente funkcionisanja i budućeg razvoja svakog od podsistema u ISP-u.

Data centar i oprema

Data centar se nalazi u zgradi Vrhovnog suda. Izgradnjom Data centra su značajno povećani raspoloživi resursi u pogledu kapaciteta za skladištenje podataka i procesorske snage uređaja, uz korištenje virtualizacijske tehnologije, serverske i modularne platforme, te druge potrebne opreme i mrežne infrastrukture. Dostupni skladišni kapaciteti iznose efektivnih 10TB. Bazni i aplikativni serveri su virtuelizovani.

Data centar je povezan linkom kapaciteta 1 Gbps na optički prsten sudstva u Podgorici. Data centar pruža visok nivo fizičke sigurnosti uključujući zaštitu od požara, poplava, strujnih udara i nestanaka struje, kao i fizičku kontrolu pristupa. Fizički pristup je uređen i kontrolisan u skladu sa polisama Ministarstva za informaciono društvo. U pogledu unapređenje sistema tehničke zaštite ovog centra je potrebno predvidjeti nabavku efikasnijeg aktivnog protivpožarnog sistema.

Backup i Recovery strategija

Na centralnoj lokaciji - server sali, je smješten storage sistem kao i aplikativni i database serveri. Svaki od servera ima disk kontrolere konfigurisane u RAID sistemu redundantnosti. Komunikaciono/informacioni pristup serverima je omogućen samo iz mreže državnih organa. Backup se vrši na mini storage sistemu u prostorijama Sekretarijata Sudskog savjeta. Dostupan je tape library sistem i poseban storage za backup.

Nakon usvajanja Zakona o informacionoj bezbjednosti, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je implementiralo „*Disaster Recovery*“ lokaciju u Bijelom Polju za sve državne organe na kojoj se nalazi kompletna infrastruktura, za potrebe skladištenja podataka iz različitih informacionih sistema. Pojam *Disaster recovery* lokacija predstavlja zapravo fizičku repliku *Data centra* na koju se kopiraju svi podaci, a koja preuzima funkciju ukoliko se desi prekid komunikacije sa Data centrom usled katastrofalnih događaja.

Računari i druge periferne jedinice

Potpuna automatizacija poslovanja u pravosuđu korišćenjem ISP-a podrazumijeva značajno aktivnije korišćenje računara od strane velikog broja zaposlenih. Sa uvođenjem novog ISP-a neophodno je pojačati i tehničke karakteristike računarske opreme koje bi mogle podržati zahtjeve u radu sa savremeno dizajniranim informacionim sistemom.

Trenutna situacija u pogledu računarske opreme je takva da postoji veliki broj računara koji su stariji od 6 godina, te da se dalja mogućnost njihove upotrebe treba procijeniti u zavisnosti od njihove namjene i poslovne uloge njihovih korisnika. Stoga je u periodu od naredne tri godine potrebno, u skladu s prethodnom procjenom, pristupiti nabavci računara.

Savremene kolaboracijske i audio/video tehnologije i infrastrukturni zahtjevi

Do sada su putem sistema video konferencije realizovana pojedina suđenja za koja nije bilo moguće obezbijediti fizičko prisustvo svjedoka. Takođe, kontinuirano se vrši priprema i prezentacija video materijala u predmetima za krivična djela teških ubistava. Ovo omogućava

pripremu i prezentaciju audio i video materijala pribavljenih primjenama mjera tajnog nadzora, što je bio slučaj u više predmeta pred Osnovnim i Višim sudom u Podgorici (predmeti falsifikovanja novca, nedozvoljena trgovina luksuznim automobilima). Takođe, nabavljena je oprema za uspostavljanje CCTV (video praćenje suđenja sa udaljene lokacije) u tri suda.

U Državnom tužilaštvu se u postupku izviđaja i istraga vrši audio-video snimanje saslušanja i izjava osumnjičenih, svjedoka i ostalih lica od značaja za postupak. Odgovarajući audio i video materijali se prosleđuju i sudovima u toku postupka po optužnici. Uspostavljen je video konferencijski sistem u zgradi Vrhovnog državnog tužilaštava za potrebe saslušavanja lica za koja nije moguće obezbijediti fizičko prisustvo.

Strateški ciljevi jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa

Implementacijom ove Strategije, a u skladu sa vizijom i misijom, pravosuđe Crne Gore treba da postigne slijedeće ključne, strateške ciljeve:

STRATEŠKI CILJ 1: Razviti softverska rješenja jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa detaljno analizirana, dizajnirana, razvijena i implementirana na način da zadovoljavaju potrebe pravosuđa Crne Gore, skraćuju vrijeme trajanja procedura i poslovnih procesa, te racionalizuju upotrebu ljudskih i finansijskih resursa.

Indikator:

- Osnovni ISP podsystemi (Ministarstvo pravde, sudstvo, Državno tužilaštvo i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija) integrisani u jedinstven sistem;
- Uveden potpuni elektronski spis u sudskim i tužilačkim predmetima.

STRATEŠKI CILJ 2: Unaprijediti proaktivno odlučivanje i analitičko-statističke kapacitete u pravosuđu Crne Gore

Indikatori:

- Statistički izvještaji o ključnim pokazateljima rada pravosudnih institucija, usklađeni sa preporukama CEPEJ-a, dostupni rukovodiocima pravosudnih institucija u realnom vremenu.

STRATEŠKI CILJ 3: Uspostaviti elektronsku razmjenu podataka između ISP-a i vanjskih registara u svrhu skraćivanja relevantnih postupaka i postizanja ušteda finansijskih sredstava potrebnih za dostavu podataka.

Indikator:

- Uspostavljena elektronska razmjena podataka između ISP-a s jedne strane, i Uprave policije, Centralnog registra stanovništva, Centralnog registra privrednih subjekata i ostalih državnih organa od značaja za postupke tužilaštva i sudova, putem sigurnog komunikacionog kanala.

STRATEŠKI CILJ 4: Uspostaviti elektronske servise koji omogućavaju transparentniji rad pravosuđa, doprinose skraćivanju trajanja postupaka i ostvarivanju ušteda finansijskih sredstava.

Indikatori:

- Građanima omogućeno iniciranje predmeta prema sudu elektronskim putem;
- Građanima ili advokatima omogućiti da izvrše uvid u status predmeta u kojima se pojavljuju kao stranke ili opunomoćenici putem pravosudnog web portala;
- Skraćeno vrijeme od podnošenja zahtjeva do izdavanja uvjerenja iz krivičnih i prekršajnih evidencija;
- Građanima omogućeno svjedočenje putem video linka u sudskim krivičnim postupcima pred minimalno 30% sudova u Crnoj Gori.

STRATEŠKI CILJ 5: Uspostaviti IKT infrastrukturu koja omogućava nesmetano funkcionisanje softverskih rješenja ISP-a i rad korisnika.

Indikator:

- Godišnja dostupnost IKT infrastrukture u data centru 99.99%.

STRATEŠKI CILJ 6: Unaprjediti bezbjednost ISP-a.

Indikator:

- ISP usklađen sa međunarodno priznatim standardima bezbjednosti informacija, relevantnim zakonima Crne Gore i konvencijama EU o zaštiti podataka.

STRATEŠKI CILJ 7: Uspostaviti upravljačku strukturu, te finansijski okvir za razvoj i održavanje ISP-a.

Indikatori:

- Uspostavljena strateška i radno/operativna tijela odgovorna za nadzor, koordinaciju, praćenje i kontrolu procesa implementacije ISP-a;
- Usvojen okvir za obezbijeđenje finansijske podrške za realizaciju strateških ciljeva, kao i pravilnici o administrativnim procedurama i ostalim funkcionalnim i organizacionim pravilima za potrebe razvoja, održavanja, korišćenja i edukacije ISP-a.

Ključni ciljevi ove Strategije će biti ostvareni kroz realizaciju strateških programa grupisanih u 7 stubova.

6. STRATEŠKI STUBOVI

STRATEŠKI STUB 1: Razvoj i implementacija softverskih rješenja jedinstvenog informacionog sistema

Jedinstveni ISP treba da obuhvati automatizaciju ključnih poslovnih procesa¹ u četiri glavne cjeline u okviru pravosudnog sistema: Ministarstvo pravde, sudstvo, Državno tužilaštvo i ZIKS. Sistem treba da obezbijedi kompletnu nezavisnost i funkcionalnost svake od navedenih cjelina, kroz uključivanje svih neophodnih podsistema za procese koji se odvijaju u okviru svake pojedinačne cjeline.

ISP treba da svakoj od institucija u okviru sistema pravosuđa obezbijedi elektronski pristup podacima i automatizaciju procesa, i to isključivo u onim segmentima definisanim zakonski utvrđenim pravima, i u skladu sa nadležnostima i obavezama. Svaka od institucija pravosuđa je odgovorna za održavanje i integritet podataka i predmeta koji su u njenoj nadležnosti. Ministarstvo pravde nema direktan pristup podacima u podsistemima za sudstvo i tužilaštvo, već kroz ISP treba da ima implementiranu funkcionalnost izrade statističkih i analitičkih izvještaja.

Sistem treba da iskoristi sve funkcionalnosti postojećih podsistema naročito postojećeg sudskog podsistema, koje su se u prošlosti pokazale kao bitne za funkcioniranje sudova i Sudskog savjeta i koje su omogućile prikupljanje i obradu statističkih izvještaja o radu sudova i druge benefite po same korisnike. Iskustva stečena upravo u razvoju sudskog podsistema trebaju biti maksimalno iskorištena kako bi se najbolje prakse i funkcionalnosti ovog podsistema ugradile u novi integrisani sistem.

ISP će se sastojati od četiri osnovna podsistema:

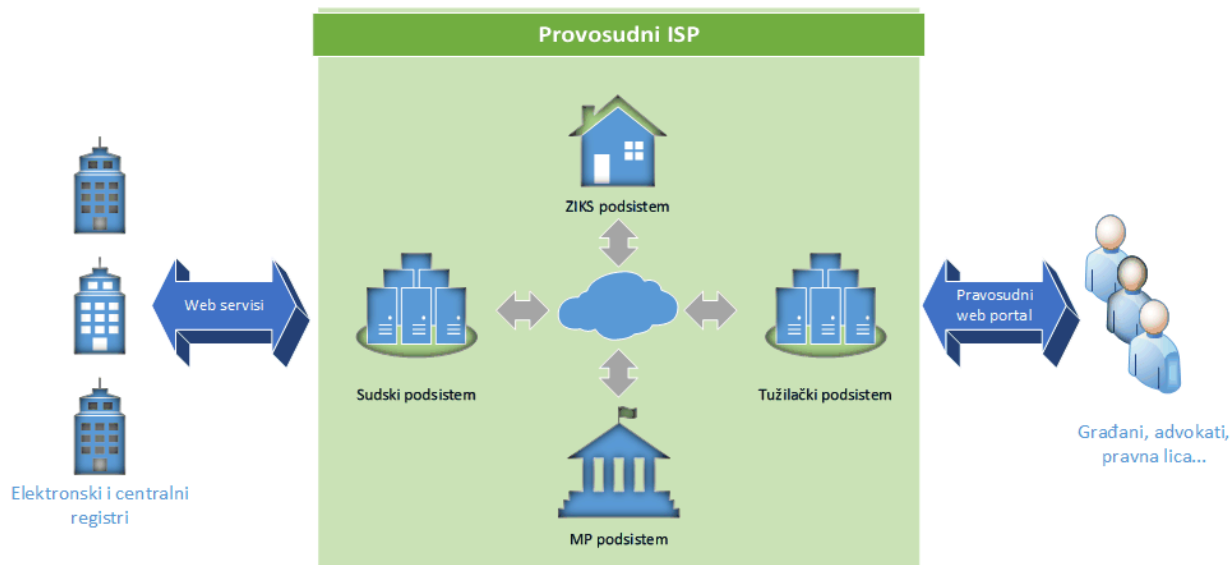
- Podsystem za Ministarstvo pravde;
- Podsystem za sudstvo koji treba da uključi sve sudove u Crnoj Gori i Sudski Savjet Crne Gore;
- Podsystem za državno tužilaštvo koji treba da uključi sva državna tužilaštva, Specijalno državno tužilaštvo i Tužilački savjet;
- Podsystem za ZIKS.

Uspostavljanje novog jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa podrazumijeva:

- Uspostavljanje normativnog i pravnog okvira koji će pratiti konstantni razvoj ISP-a;
- Razvoj novih funkcionalnosti postojećih podsistema i nadogradnja podsistema za pojedinačne pravosudne institucije, ukoliko se nakon procesa analize utvrdi da postojeća platforma sistema nije održiva u tehničkom smislu niti može odgovoriti sadašnjim i budućim potrebama datog podsistema i njegovih korisnika;

¹ Ključni poslovni procesi su navedeni u Aneksu 1. Ove Strategije

- Razvoj i implementacija podsistema, ukoliko isti ne postoji ili se prethodnom analizom u okviru te pravosudne institucije utvrdi da postojeći podsistem ne odgovara trenutnim potrebama i da se ne može adekvatno nadograditi. Izvodivost drugog slučaja je potrebno pažljivo sagledati iz ugla svih rizika koje zamjena postojećeg podsistema potpuno novim nosi za funkcionisanje samih pravosudnih institucija i korisnika koji rade u njima, ali iz ugla finansijske isplativosti ovakve jedne potpune zamjene;
- Interoperabilnost podataka u sistemu na način da se izbjegnu višestruki unosi, redundantni podaci, netačno ažuriranje podataka, te da se obezbijedi integritet podataka u okviru informacionog sistema, odnosno da se podatak u sistem unosi samo jednom i na jednom mjestu, a da je kao takav operabilan za sve poslovne procese;
- Integrisanje postojećih i novih podsistema u smislu implementacije novih funkcionalnosti koje će omogućiti interoperabilnost i bezbjednu razmjenu podataka među institucijama pravosuđa;
- Uspostavljanje sistema elektronske razmjene podatka između ISP-a i sistema drugih državnih institucija i organe državne uprave, koji vode registre su čiji podaci neophodni u pravosuđu;



Slika: Međusobna veza podsistema ISP-a , veza sa vanjskim sistemima i elektronski servisi

ISP će se uspostavljati prema metodologijma razvoja eGovernment projekata, u sljedećim fazama:

- Analiza poslovnih procesa, problema i prikupljanje zahtjeva za predložena poslovna rješenja;
- Redizajn poslovnih procesa, izrada funkcionalne specifikacije ili dizajniranje softverskog rješenja;
- Razvoj (kodiranje) softvera;
- Testiranje softvera;
- Implementacija;

- Održavanje i otklanjanje grešaka.

STRATEŠKI PROGRAM 1.1: Analiza svih poslovnih procesa, po potrebi redizajniranje poslovnih procesa, dizajn modela podataka i izrada funkcionalne specifikacije svih podsistema

U cilju postizanja pune funkcionalnosti ISP-a, procesu razvoja i implementacije sistema treba da prethodi detaljna analiza svih ključnih poslovnih procesa, dokumenata i podataka, koji su sastavni dio nadležnosti svake od institucija u okviru sistema pravosuđa, problema u funkcionisanju postojećih sistema, ukoliko isti postoje za taj proces, kao i pravnog okvira kojim je regulisan svaki od ovih procesa

Rezultat ove analize treba da bude:

- Detaljan opis i specifikacija svih poslovnih procesa (procedure, dokumenti, podaci, izvještaji) za svaku od institucija u sistemu pravosuđa;
- Razdvojene specifičnosti i zajednički presjeci među institucijama;
- Usaglašavanje simbola, terminologije i formata dokumentacije među institucijama u mjeri u kojoj to dozvoljavaju pravni okviri;
- Kategorizacija akata i usaglašavanje na nivou organa istog stepena;
- Specificirani izvještaji i podaci neohodni za kompletno i pouzdano izvještavanje o radu institucija, statistički izvještaji od značaja za monitoring i evaluaciju procesa u pravosuđu po preporukama CEPEJ-a i institucija EU;
- Definisane izmjene u poslovnim procesima kako bi se skratilo vrijeme trajanja aktivnosti unutar procesa, te ostvarila racionalizacija ljudskih i finansijskih resursa;
- Definisani softverski moduli ISP-a na bazi gore navedenih rezultata analiza, definisanih i reinženjerskih poslovnih procesa, dizajniran model podataka i arhitektura sistema;
- Predložene i sprovedene izmjene pravnog okvira u svrhu realizacije izmjena poslovnih procesa.

Analizu poslovnih procesa treba da sprovede multidisciplinarni tim sastavljen od softverskih inženjera/sistem arhitekata zaposlenih u pravosudnim institucijama, državnom organu nadležnom za razvoj informacionog društva, te iskusnih pravnih stručnjaka koji dobro poznaju IKT tehnologije uz nadzor Radne grupe za razvoj ISP-a (u daljem tekstu Radna grupa).

Indikator uspjeha za Strateški Program 1.1:

- Izrađena funkcionalna specifikacija za razvoj/nadogradnju svih podsistema ISP-a.

STRATEŠKI PROGRAM 1.2: Izbor adekvatnog softverskog razvojnog okruženja i baze podataka

Softverska rješenja ISP-a će biti bazirana na:

- Web baziranim tehnologijama i servisno orjentisanim aplikacijama (SOA);
- Tehnologijama koje će omogućiti razvoj poslovnih aplikacija uz maksimalno iskorištavanje moderne hardverske i systemske arhitekture;

- Tehnologijama nezavisnim od korisničkih platformi;
- Robusnim, skalabilnim i visoko dostupnim enterprise tehnologijama koje će omogućiti budući rast sistema i poslovnih funkcija;
- Tehnologijama koje omogućavaju razvoj intuitivnog i jednostavnog korisničkog interfejsa prilagođenog njihovim potrebama;
- Tehnologijama koje omogućavaju veću mobilnost i mogu se lako integrisati sa ostalim sistemima;
- Tehnologijama koje omogućavaju podršku za višejezičnost i prikaz na svim pismima u zvaničnoj upotrebi u Crnoj Gori.

Prilikom donošenja odluke da li koristiti tehnologije otvorenog (open source) ili zatvorenog koda (proprietary) potrebno je voditi računa o sljedećim aspektima:

- Troškovi licenciranja naspram troškova podrške za open source rješenja;
- Dostupnost edukovanih i stručnih kadrova i programa osposobljavanja za svaku od dvije kategorije tehnologija;
- Prisutnost sistema podrške velikih softverskih kompanija na tržištu Crne Gore i susjednih zemalja;
- Iskustva drugih pravosudnih sistema koji su uspješno implementirali svoje IKT sisteme.

Indikator uspjeha za Strateški Program 1.2:

- Radna grupa odobrila tehnologiju koja će omogućiti budući rast sistema i poslovnih funkcija.

STRATEŠKI PROGRAM 1.3: Razvoj softverskih rješenja ISP-a

Softverska rješenja ISP-a će biti razvijena na osnovu funkcionalnih specifikacija uključujući model podataka, programsku logiku i bazne objekte koje odobri Radna grupa. Tehnologija na kojoj će biti razvijana nova softverska rješenja ISP-a i metodologija razvoja mora biti odobrena od strane Radne grupe.

Razvoj softvera mora biti sproveden primjenjujući osnovne postulate razvoja informacionih sistema, mjere informacione bezbjednosti, uz punu primjenu zakonske regulative. Svaki korak u razvoju softvera mora biti potpuno i detaljno dokumentovan kako bi se osigurala njegova funkcionalnost i održavanje nezavisno od promjena u strukturi ljudskih resursa koji vrše razvoj. Kopija izvornog koda svakog softverskog rješenja mora biti dostupna na Disaster Recovery lokaciji.

Vlasništvo nad ISP-om ima Ministarstvo pravde, u smislu vlasništva nad izvornim kodom. Vlasništvo nad ISP-om ne podrazumijeva i vlasništvo nad podacima u podsistemima sudstva i Državnog tužilaštva.

Indikator uspjeha za Strateški Program 1.3:

- Nova softverska rješenja razvijena i implementirana prema metodologiji i tehničkim standardima odobrenim od strane Radne grupe.

STRATEŠKI STUB 2: ISP u službi jačanja analitičko-statističkih kapaciteta pravosuđa Crne Gore

Dosadašnjom implementacijom pravosudnog informacionog sistema, pogotovo u sudovima su uspostavljeni značajni tehnički i kadrovski kapaciteti za prikupljanje podataka, obradu i analizu statističkih izvještaja. Ovi izvještaji predstavljaju važan alat za izveštavanje o stanju u pravosuđu prema domaćim institucijama i međunarodnim tijelima, a prije svega institucijama Evropske unije na putu ka pridruživanju Evropskoj uniji.

Nastavak jačanja ovih kapaciteta je neophodan iz više razloga. Izvještajna funkcija postojećih podсистema treba uključiti praćenje ključnih CEPEJ pokazatelja koji nisu postojali u vrijeme razvoja prve generacije pravosudnog informacionog sistema. Postojeći izvještaji i metodologija njihove izrade često nisu dovoljni rukovodiocima u pravosudnim institucijama kako bi na vrijeme uočili uska grla u poslovnim procesima kojima rukovode, te donijeli odgovarajuće korektivne ili preventivne mjere. Brz i jednostavan proces izvještavanja je neophodan Ministarstvu pravde, Sudskom savjetu, Tužilačkom savjetu, Vrhovnom sudu Crne Gore i Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore kako bi pratili stanje u oblastima za koje imaju nadležnost, te donosili pravovremene odluke u svrhu unapređenja efikasnosti, kvaliteta rada pravosuđa i jačanja njegove odgovornosti.

Statistički izvještaji pravosuđa postaju važan alat koji koriste i druge državne institucije i međunarodna tijela, pa s tim u vezi zahtijevaju uključivanje dodatnih setova podataka i izradu statističkih izvještaja koji im trebaju poslužiti za donošenje različitih strateških planova, akcionih planova i drugih za Crne Goru bitnih dokumenata.

STRATEŠKI PROGRAM 2.1: Proširenje opsega podataka u svrhu potpunijeg statističkog izvještavanja

Postojeći podsystemi pravosudnog informacionog sistema su dizajnirani i implementirani na način da omogućavaju evidentiranje značajnog broja podataka koji omogućava praćenje rada pojedinačnih pravosudnih institucija, naročito sudova, ali i pravosuđa u cjelini. Međutim, izvještajnu funkciju ISP-a je potrebno dodatno unaprijediti kroz nadogradnju postojećih podsystema i razvoj novih podsystema kako bi se omogućilo dobijanje potpunih statističkih izvještaja prema preporukama Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), ali i prema potrebama pravosudnih institucija i drugih institucija Crne Gore. Unapređenja su potrebna u segmentu:

- Praćenja kvantiteta i efikasnosti rada pravosudnih institucija (naročito rješavanje starih i zaostalih predmeta, praćenje predvidivih vremenskih rokova za rješavanje predmeta, kontrola lista za provjeru upravljanja vremenom itd.);
- Praćenja kvaliteta rada pravosudnih institucija;
- Strukture ljudskih resursa, popunjenosti pravosudnih institucija, praćenja vremenskih mjerila za njihov rad i evaluacija njihovog rada;

- Praćenja strukture kriminaliteta i prekršajnih sankcija posebno u oblasti od posebnog interesa za Crnu Goru i prema prioritetima koje je Evropska unija postavila u procesu pridruživanja uključujući mjere pritvora, krivične sankcije po oblasti krivičnih i prekršajnih djela;
- Sudske i tužilačke uprave, te praćenja finansijskih pokazatelja rada pravosudnih institucija;
- Popunjenosti kapaciteta ZIKS-a i drugih podataka relevantnih za proces izvršenja krivičnih sankcija.

Indikator uspjeha za Strateški Program 2.1:

- Statistički izvještaji izrađeni ili prilagođeni preporukama CEPEJ-a.

STRATEŠKI STUB 3: Razmjena podataka između ISP i vanjskih sistema

Pravosudne institucije imaju obavezu svakodnevne razmjene podataka i dokumenata sa drugim državnim organima. Konvencionalne metode razmjene dokumenata putem pošte i kurirske službe, umanjuju efektivnost i efikasnost funkcionisanja, a nameću značajne finansijske troškove i produžavanje trajanja postupaka.

Analizom učestalosti pojavljivanja određenih podataka uočeno je da organi pored prikupljanja podataka iz svoje nadležnosti, prikupljaju i ogroman set podataka za koje su izvorno nadležni drugi organi. Podaci se često iznova unose, multipliciraju, čuvaju na više mjesta, čime se vremenom ugrožava tačnost i ažurnost podataka. Multipliciranjem unosa istih podataka narušavaju se osnovni principi informatičkog društva, a to je čuvanje podatka na jednom mjestu-mjestu nastajanja. U cilju pune ažurnosti, racionalizacije obima podataka, sprečavanje pojave višestrukih unosa, smanjenje vremena potrebnog za unos podataka, neophodna je dobra organizacija i povezanost podataka unutar informacionog sistema pravosuđa, kao i veza tog sistema s drugim informacionim sistemima organa državne uprave.

Procedure elektronske razmjene podataka u okviru sistema državne uprave regulisane su Zakonom o elektronskoj upravi, koji je propisao obaveznost elektronske razmjene podataka preko Jedininstvenog informacionog sistema za elektronsku razmjenu podataka između državnih organa i organa državne uprave, kao i drugim zakonima i pravilnicima usaglašenim sa pravnom tekovinom EU: Zakon o opštem upravnom postupku, Zakon o elektronskom potpisu, Zakon o elektronskoj trgovini, Zakon o elektronskom dokumentu, Zakon o informacionoj bezbjednosti, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Zakon o tajnosti podataka, Zakon o autorskim i srodnim pravima, Zakon o slobodnom pristupu informacijama, kao i zakoni na koje se oslanjaju informacioni sistemi za vođenje registara.

Značajan broj dokumenata i predmeta koji se unose ili pretražuju u okviru informacionog sistema pravosuđa odnosi se na podatke o građanima, privrednim subjektima, nepokretnostima i slično, koje vode drugi državni organi i u cilju unaprjeđenja sistema pravosuđa u cjelini, treba dati prioritet elektronskoj razmjeni podataka .

STRATEŠKI PROGRAM 3.1: Uspostavljanje elektronske razmjene podataka između ISP-a i informacionih sistema drugih državnih organa

Zakon o elektronskoj upravi propisao je obavezu elektronske razmjene podataka između državnih organa i organa državne uprave koji vode elektronske registre i upravljaju informacionim sistemima. Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije razvija Jedinostveni informacioni sistem za elektronsku razmjenu podataka preko kojeg će biti obezbijedena elektronska razmjena podataka između organa. Postojanje Jedinostvenog informacionog sistema za elektronsku razmjenu podataka omogućiće razmjenu podataka ISP sa informacionim sistemima drugih državnih organa, koji vode elektronski registar Uprave policije, Centralni registra stanovništva, Centralni registra privrednih subjekata, Registra prihoda i imovine javnih funkcionera i dr.

Indikator uspjeha za Strateški Program 3.1:

- Uspostavljena razmjena podataka između ISP-a i informacionih sistema drugih organa preko Jedinostvenog informacionog sistema za elektronsku razmjenu podataka.

STRATEŠKI STUB 4: Uspostavljanje elektronskih servisa za građane, pravna lica, institucije i međunarodne organizacije

Potrebno je omogućiti korišćenje usluga u pravosuđu i elektronskim putem, u skladu sa Zakonom o elektronskoj upravi, kojim je propisano da se na Portalu e-uprave www.euprava.me centralizovano i na jednom mjestu vrši pružanje elektronskih usluga.

Uvođenje elektronskih servisa u funkcionisanje pravosuđa će ubrzati službenu komunikaciju između pravosudnih institucija, kao i službenu komunikaciju istih prema korisnicima njihovih usluga, povećaće efikasnost rješavanja predmeta, te proizvesti finansijske uštede pravosudnim institucijama i korisnicima njihovih usluga. Obim posla osoblja zaduženog za kontakt sa strankama u sudovima će se drastično smanjiti. Poštanski troškovi te troškovi sudskih postupaka uopšte, će se takođe značajno smanjiti.

STRATEŠKI PROGRAM 4.1: Uspostavljanje elektronskih servisa za građane, advokate, pravna lica i međunarodne institucije na centralnom pravosudnom web portalu

Potrebno je postaviti elektronske servise namjenjene građanima, advokatima, pravnim licima, institucijama i međunarodnim organizacijama. Ovaj web portal će značajno doprinijeti podizanju nivoa transparentnosti rada pravosuđa.

Pravosudni web portal bi imao minimalno razvijene i implementirane sljedeće servise dostupne građanima, advokatima, pravnim licima i institucijama:

On-line web pristup predmetima - web usluga koja će omogućiti advokatima i građanima da pregledaju informacije o predmetima koji su smješteni u sudskom podsistemu. Usluga treba omogućiti klijentima suda da dobiju on-line pristup jednom ili više sudskih predmeta na lični zahtjev koji se dostavlja sudskoj pisarnici ili na zahtjev koji se šalje običnom poštom ili elektronskim putem, te provjerom identiteta građana nakon što se uspješno autentifikuju na web portalu. Ova usluga će doprinjeti nastojanjima da se poveća transparentnost rada pravosuđa, te omogućava da građani budu kontrolori rada pravosuđa.

Pretraživi Web adresar pravosudnih institucija, sudskih vještaka, sudskih tumača, advokata sa opcijom za pretraživanje.

Web kalkulator sudske takse koji treba omogućiti strankama u postupku i drugim zainteresovanim stranama da izračunaju sudske takse na osnovu vrijednosti predmeta i relevantnih propisa.

Iniciranje predmeta pred sudovima i dostava sudskih odluka elektronskim putem

Punom primjenom Zakona o elektronskoj upravi, korištenjem digitalnog certifikata, advokati i građani bi bili u mogućnosti da elektronskim putem podnose zahtjeve, prijedloge ili bilo koje druge pravne akte koji bi inicirali pokretanje postupka pred bilo kojim sudom u Crnoj Gori, te da plate sudsku taksu putem interneta.

Sistem elektronskog poslovanja minimizuje potrebu za kretanjem ljudi i papira, jer građani i advokati mogu podnositi inicijalne dokumente iz bilo kojeg dijela svijeta. Problemi koji se obično vežu za rad s papirnim verzijama dokumenata kao što su gubitak dokumenata, pogrešno zavođenje, nemogućnost da se izvrši trenutni uvid u iste, te potreba za ogromnim fizičkim prostorom za njihovo čuvanje, ne bi više predstavljali teret za pravosuđe.

Indikator uspjeha za Strateški Program 4.1:

- Implementirane minimalno tri elektronske usluge.

STRATEŠKI PROGRAM 4.2: Uspostavljanje elektronske arhive pravosudnih institucija

Arhivski prostor u većini pravosudnih institucija se nalazi u zapuštenim podrumima. Ove prostorije uglavnom ne ispunjavaju regulativu o arhiviranju koja se odnosi na ispunjavanje prostornih i tehničkih uslova za arhiviranje predmeta. Ako institucije nastave koristiti „tradicionalni“ sistem arhiviranja, biće potrebna ogromna kapitalna ulaganja za rekonstrukciju postojećih arhivskih prostorija, te obezbjeđenje dodatnih hiljada kvadratnih metara arhivskog prostora i opremanje istog sa policama i drugim sredstvima tehničke zaštite. Jedina alternativa ovome je da se sprovede digitalizacija arhiviranih predmeta i nastavi skladištenje arhiviranih dokumenata u elektronskom obliku, tj. uspostavi elektronsko arhiviranje.

Pristup elektronski arhiviranim predmetima je znatno jednostavniji i omogućava brže i jednostavnije rukovanje arhiviranim predmetima, te sadržajnu pretraživost. Tako se npr. zahtjevu

stranke za dostavljanje kopije određenog dokumenta iz arhiviranog predmeta može udovoljiti za nekoliko minuta, dok ista radnja kroz manuelnu arhivu može trajati i do nekoliko dana.

Sigurnost arhivske građe je znatno povećana činjenicom da postoje najmanje dvije kopije elektronskih dokumenata koje se čuvaju na različitim, fizički odvojenim lokacijama. Trajnost arhive je značajno povećana, a rizik od propadanja arhivske građe je znatno smanjen činjenicom da se arhivska građa kreira u međunarodno priznatom arhivskom formatu, svakih pet godina vrši ponovno snimanje, potpisuje elektronskim potpisom i smješta na novu lokaciju.

Uvođenjem elektronske arhive u pravosudnim institucijama postiže se sljedeće:

- smanjuje se rizik od propadanja i obezbjeđuje sigurnost arhive koja se čuva u elektronskoj formi uz obavezno postojanje duple kopije locirane na različitim fizičkim lokacijama,
- obezbjeđuje se jednostavniji pristup arhivi što olakšava i ubrzava korespondenciju sa strankama koje zahtijevaju dostavljanje određene dokumentacije koja je sadržana u arhivi,
- stvaraju se uslovi za uništavanje velikog broja spisa koji se trenutno čuvaju u fizičkom obliku, te se na taj način oslobađaju značajni prostorni kapaciteti koji se mogu koristiti za druge namjene,
- postižu se uštede na utrošku sredstava namijenjenih za kupovinu omota spisa jer se omoti spisa koji su jednom korišteni, nakon što se izvrši fizičko uništenje sadržaja spisa, mogu ponovo koristiti u novim predmetima. Praksa pokazuje da se jednom korišten omot spisa u 80% slučajeva može ponovo koristiti što predstavlja velike uštede za pravosudne institucije.

Indikator uspjeha za Strateški Program 4.2:

- Razvijeno softversko rješenje za elektronsko arhiviranje i izvršena digitalizacija arhiva u 10% pravosudnih institucija.

STRATEŠKI PROGRAM 4.3: Implementacija videokonferencijskog sistema za potrebe pravosuđa Crne Gore

Video-konferencijski sistem pruža nekoliko mogućnosti u pogledu korištenja u okviru sudskih postupaka:

Pored opšteprihvaćene namjene ovih sistema za organizaciju sastanaka, integrisani videokonferencijski sistem za potrebe pravosuđa Crne Gore se može koristiti u sljedećim situacijama specifičnim za pravosuđe:

Iskaz svjedoka iz jednog grada na glavnom pretresu u sudu koji se nalazi u drugom gradu u Crnoj Gori: U slučaju da svjedok nije u mogućnosti putovati u mjesto u kome se održava glavni pretres, svjedočenje u okviru glavnog ročišta može biti realizirano putem videokonferencijskog sistema.

Svjedočenje zaštićenog svjedoka iz izdvojene prostorije ili drugog suda: Video-konferencijski sistem treba omogućiti primjenu mjera zaštite identiteta svjedoka, i to pomoću „skremblovanja“ audio i video signala koji rezultira iskrivljenjem glasa i prikaza svjedoka, čime se štiti njegov identitet. Ova vrsta svjedočenja može biti realizovana iz izdvojene prostorije ili drugog suda, zavisno od mjera koje je neophodno poduzeti, odnosno, od stanja i mogućnosti svjedoka da bude u sudu u kome se održava suđenje.

Svjedočenje svjedoka iz inostranstva na suđenju pred nekim od sudova u Crnoj Gori ili svjedočenje svjedoka iz Crne Gore na suđenju pred sudom u inostranstvu: Slično realizaciji svjedočenja svjedoka iz drugog grada unutar Crne Gore, svjedok koji nije u mogućnosti fizički prisustvovati glavnom pretresu može svjedočiti iz pravosudne institucije u gradu, odnosno zemlji u kojoj boravi putem video linka. Pravosuđe u većini evropskih zemalja takođe ima uspostavljene video-konferencijske sisteme. Osim postojanja tehničkih uslova za svjedočenje putem video-linka, neophodno je uspostavljanje saradnje između pravosudnog sistema zemlje u kojoj svjedok boravi i pravosuđa Crne Gore putem mehanizama međunarodne pravne pomoći.

Davanje nalaza i mišljenja vještaka iz forenzičkih centara: Zahvaljujući ovoj primjeni, troškovi dolaska vještaka na ročišta bi se trebali znatno smanjiti, čime bi se i eliminisala praksa odgađanja sudskih ročišta zbog nemogućnosti dolaska vještaka.

Nakon uvođenja video konferencijskih sistema, pravosuđe Crne Gore će biti u mogućnosti da obezbjedi:

- Uštedu vremena koje bi se potrošilo na putovanja svjedoka na svjedočenja kao i putovanja na druge sastanke;
- Smanjenje troškova koji se odnose na prevoz, smeštaj, ishranu, dnevnice, itd;
- Povećanje produktivnosti jer je moguće više i češće obavljati sastanke, itd;
- Bolju komunikaciju i grupni rad na zajedničkim projektima.

Integrirani videokonferencijski sistem treba biti dizajniran i implementiran na način da, podržavajući standardne audio/video i komunikacione protokole, omogući povezivanje sa videokonferencijskim sistemima i uređajima različitih proizvođača, i da omogući jednostavno i centralizirano upravljanje, rukovanje i ostvarivanje veza putem IP protokola. Glavni preduslov za pravilno funkcionisanje sistema je obezbjeđivanje kvalitetne IP mrežne infrastrukture, kako u pogledu propustljivosti, tako i u kvalitetu linkova. Videokonferencijski sistem se mora integrisati u audio/video sisteme za podršku sudskim ročištima i tužilačkim istragama.

Indikator uspjeha za Strateški Program 4.3:

- 30% pravosudnih institucija u Crnoj Gori povezano u integrisani videokonferencijski sistem.

STRATEŠKI STUB 5: IKT infrastruktura

Upotreba mrežne tehnologije i dobar kvalitet i propusni opseg komunikacionih linkova je važan preduslov za efikasno funkcionisanje ISP-a. Centralizacijom informacionog sistema javlja se

potreba da svi korisnici sistema komuniciraju sa centralnom lokacijom (Data centrom) za skladištenje i pristup podacima. Ovo podrazumijeva da su sve organizacione jedinice adekvatno povezane sa jezgrom informacionog sistema.

Unapređenja IKT infrastrukture treba planirati u skladu sa strukturom i potrebama savremenih informacionih sistema, uključujući funkcionisanje elektronske arhive, skeniranje i napredno pretraživanje dokumenata, te obim same dokumentacije ISP-a.

STRATEŠKI PROGRAM 5.1: Unapređenje infrastrukture za obradu i skladištenje podataka u data centru

Ukoliko se uzme u obzir složenost ISP-a i obim podataka u okviru njega, neophodno je definisati politiku unapređenja Data centra koji se nalazi u zgradi Vrhovnog suda, kroz vremenski plan nabavke dodatne serverske i druge opreme, mrežnih modula, unapređenje monitoringa mreže, te nabavku efikasnijih protivpožarnih uređaja.

Prilikom planiranja unapređenja infrastrukture u Data centru treba voditi računa o sljedećim zahtjevima:

- U procesu projektovanja i izvođenja aktivnosti unapređenja energetskog i besprekidnog napajanja, klimatizacije, protivpožarne zaštite treba pratiti zahtjeve međunarodno priznatih standarda i dobre inženjerske prakse;
- Dizajn Data centra treba da omogući stalabilnost i visoku dostupnost sistema (redundanciju). Primijenjene hardversko-sofverske tehnologije u Data centru trebaju da omoguće maksimalnu iskorišćenost hardvera uz što manju potrošnju električne energije i što manje zahtjeve za hlađenje;
- Kapacitete i performanse servera i sistema za masovno skladištenje podataka prilagoditi predviđenom rastu broja korisnika i sadašnjim, te budućim potrebama aplikacija;
- Prilikom nabavke servera, sistema za skladištenje podataka i mrežne opreme u data centrima voditi računa o ukupnoj vrijednosti opreme (TCO), te ugovoriti adekvatan Service Level Agreement sadobavljačem u garantnom periodu;
- U godišnji budžet za održavanje uključiti podršku za sve ključne servere, sisteme za skladištenje podataka, te mrežne uređaje u data centrima poslije isteka garantnog perioda;
- Infrastruktura Data centra, te sve ključne hardversko-sofverske i mrežne komponente u data centru trebaju biti nadzirane koristeći odgovorajući monitoring sistem, kako bi se na vrijeme uočile greške i preduzele korektivne mjere.

Indikator uspjeha za Strateški Program 5.1:

- Nadograđena serverska i storage infrastruktura u data centru koja ima minimalno 40% slobodnih procesorskih i kapaciteta za skladištenje podataka koji će omogućiti dodavanje novih funkcionalnosti ISP-a, novih podsistema ili većeg broja korisnika.

STRATEŠKI PROGRAM 5.2: Unapređenje LAN/WAN mreže za potrebe ISP-a

Komunikaciona infrastruktura je realizovana na dva nivoa: 1) realizacija magistralnih linkova ili WAN mreže, 2) realizaciju lokalnih linkova tzv. LAN mreže u svakoj instituciji pojedinačno.

Za punu implementaciju i korišćenje ISP-a, neometanu komunikaciju i prenos podataka u okviru sistema, neophodno je uraditi detaljnu analizu postojeće mrežne infrastrukture i propusne moći postojećih komunikacionih veza. Potrebno je odrediti potrebne brzine protoka podataka na osnovu analize saobraćaja i potreba postojećih aplikacija. Takođe, u cilju regulisanja protoka dolaznog i odlaznog saobraćaja i podizanje nivoa bezbjednosti u mreži potrebno je definisati pravila filtriranja saobraćaja, tehnologiju filtriranja saobraćaja, kao i mrežnih lokacija (ruteri, firewalli i dr.) na kojima se implementira filtriranje saobraćaja.

Dizajn nadogradnje LAN/WAN infrastrukture mora ispuniti sljedeće tehničke i funkcionalne zahtjeve:

- Dizajn LAN/WAN mreže treba da omogući stalabilnost i visoku dostupnost sistema, uz zadovoljavajuće kapacitete linkova.
- Obezbijediti uvođenje rezervnih komunikacionih linkova, u slučaju otkaza glavne WAN mreže u pravosudnim organima;
- Prilikom dizajniranja voditi računa o implementaciji Quality of Service parametara koji su potrebni za kvalitetan prenos slike i zvuka (IP telefonija i videokonferencija);
- U godišnji budžet za održavanje uključiti podršku za ključne mrežne uređaje poslije isteka garantnog perioda;
- Uspostaviti monitoring LAN/WAN infrastrukture koji će omogućiti praćenje osnovnih parametara rada mrežnih uređaja i analizu mrežnog saobraćaja.

Indikator uspjeha za Strateški Program 5.2:

- Kapacitet i brzina LAN/WAN infrastrukture zadovoljava potrebe funkcionisanja planiranog ISP-a.

STRATEŠKI PROGRAM 5.3: Obnavljanje i standardizacija konfiguracija računara i računarske opreme

Potpuna automatizacija poslovanja u pravosuđu korišćenjem ISP-a podrazumijeva značajno aktivnije korišćenje računara od strane velikog broja zaposlenih. Sa uvođenjem novog ISP-a neophodno je da računarska oprema prati zahtjeve u radu sa savremeno dizajniranim informacionim sistemom.

Osim modernizacije računara, uvođenje savremenog informacionog sistema podrazumijeva rad sa skeniranim dokumentima, te je potrebno preduzeti aktivnosti da se odredi i nabavi broj potrebnih funkcionalnih skenera, uz to i određeni broj štampača i uređaja za neprekidno napajanje. Preporučuje se primjena mrežnih štampača gdje to dozvoljavaju razlozi sigurnosti.

Potrebno je razmotriti mogućnost korišćenja stranih finansijskih pomoći ili projekata za prvu fazu obnavljanja opreme. Usvojiti model finansiranja nabavke računarske i prpratne opreme koji bi omogućio permanentnu obnovu računarskih resursa.

Plan nabavki računarske opreme je potrebno uskladiti sa planom implementacije računarske opreme, kako dotrajala i spora računarska oprema ne bi uzrokovala probleme u implementaciji i time ugrozila uspjeh planiranih aktivnosti. Prilikom nabavke računara i računarske opreme potrebno je ugovoriti garanciju u minimalnom trajanju od 5 godina, te service level agreement sa dobavljačem koji će omogućiti kvalitetno i brzo otklanjanje kvarova na opremi.

U sklopu ovog programa je potrebno pronaći adekvatno rješenje za problem odlaganja otpisane opreme u skladu sa važećim zakonskim propisima;

Indikator uspjeha za Strateški Program 5.3:

- Prosječna starost računara u pravosuđu Crne Gore iznosi pet godina.

STRATEŠKI STUB 6: Bezbjednost ISP-a

Bezbjednost informacionih sistema uglavnom se odnosi na zaštitu podataka i informacionih sistema od neovlašćenog pristupa, korišćenja, oštećenja i uništenja podataka, te bilo kakvog tipa modifikacije. Mjere zaštite bezbjednosti informacionog sistema mogu se svrstati u tri glavne kategorije: administrativne, fizičko- tehničke mjere i informatičke mjere.

Administrativne mjere zaštite podrazumijevaju uspostavljanje bezbjednosne politike, pravilnika i procedura koje regulišu gore pomenute kontrole. Jedno od najznačajnijih operativnih pitanja je sigurna kontrola pristupa i protoka informacija u ISP-u. Neophodno je revidirati politiku kontrola pristupa i protokole u skladu sa novim nadležnostima. Bezbjednosna pravila za zaštitu bezbjednosti podataka kojima pristupaju zaposlena lica treba da uključe interna pravila za zaposlene, ali i stalnu edukaciju i usavršavanje zaposlenih u ovom segmentu.

U skladu sa Zakonom o informacionoj bezbjednosti i Uredbom o mjerama informacione bezbjednosti, mjere informacione bezbjednosti fizičke zaštite podrazumijevaju organizovanje administrativne zone odnosno prostora u kojem se nalazi ključna oprema sa bazama podataka i centralnim informacionim sistemom, mrežna ili komunikaciona oprema informacionog sistema. Administrativna zona je već uspostavljena kroz izgradnju i opremanje Data centra. Neophodno je da se vrši kontrola lica na ulazima prostora u kome se nalaze podaci i da se o tome vodi evidencija kako bi se spriječio neovlašćeni pristup i zloupotreba podataka.

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije upravlja infrastrukturom javnih ključeva (GOV.ME-PKI) za interne potrebe državne uprave Crne Gore. U okviru (GOV.ME-PKI) je za potrebe davanja usluga sertifikovanja uspostavljeno jedno sertifikaciono tijelo sa samo-potpisanim sertifikatom (engl. Single Rooted Certification Authority), koje izdaje sertifikate državnim službenicima Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije kao i ostalim službenicima u državnoj upravi. Krajnjem korisniku su omogućeni digitalni identitet, uređaj za čuvanje digitalnog identiteta, PKI klijent, Entrust Entelligence Security Provider, Entrust Entelligence Security Provider for Outlook, TMS klijent, e-mail sistem. Implementirani su servisi: Prijava na Windows sa sertifikatom (SmartCard Logon), Password za jednu prijavu

(One Time Password – OTP), Kriptovanje/neporecivi digitalni potpis file-ova, Kriptovanje/neporecivi digitalni potpis e-mail poruka, eToken anywhere podrška.

Informatičke mjere zaštite obuhvataju mehanizme za bezbjedno prijavljivanje za rad sa mogućnošću evidentiranja ostvarenih pristupa, kako bi se pristup serveru mogao kontrolisati i ograničiti; mehanizmom zaštite od virusa i drugih malicioznih programa odnosno mehanizmi zaštite od software-skih upada na aplikativnom i mrežnom nivou, te pregledanje i analiza zapisa rada sa informacionim sistemom i sprovođenje analiza ranjivosti informacionog sistema. Strogo kontrolisan pristup bazi podataka dozvoljen je samo licima zaduženim za održavanje i razvoj informacionog sistema.

Ispunjavanje bezbjedonosnih zahtjeva je važno s aspekta dugoročne bezbjednosti sistema i podataka u njemu. Imajući u vidu brzinu razvoja malicioznih alata za probijanje zaštita i manipulaciju podacima, neophodno je stalno raditi na implementaciji novih bezbjedonosnih rješenja. U skladu sa tim, potrebno je planirati i budžet za ove aktivnosti.

STRATEŠKI PROGRAM 6.1: Uvođenje standarda bezbjednosti informacija i usklađivanje politike bezbjednosti sa ovim standardom, te relevantnim zakonima Crne Gore

Od značaja za podizanje bezbjednosti informacija je i uvođenje međunarodnog standarda za upravljanje bezbjednošću informacija (familija standarda iz serije ISO/IEC 27000). Uvođenje standarda moglo bi se realizovati kroz zaseban projekat, u saradnji sa Ministarstvom za informaciono društvo i telekomunikacije i drugim relevantnim državnim organima, te je potrebno razmotriti mogućnost obezbjeđivanja finansijskih sredstava za isti.

U toku uvođenja ovog standarda provodi se analiza i popis informacione imovine ISP-a, te vrši procjena rizika i izrada plana tretiranja svakog identifikovanog rizika. Rizici se identifikuju, evaluiraju i klasifikuju u nekoliko kategorija zavisno od vjerovatnoće njihovog nastupanja, te uticaja koji bi mogli imati na sistem ukoliko nastupe. Sastavni dio ovog procesa je i procjena ranjivosti ISP-a koja ima za cilj da ukaže na slabosti sistema odnosno bezbjednosne rupe, te predloži kratkoročne, srednjeročne i dugoročne mjere za uklanjanje bezbjednosnih nedostataka. Ovaj proces treba periodično ponavljati kako bi se ustanovile nove prijetnje koje mogu nastati kao posljedica promjena u ISP-u.

Kao rezultat procjene rizika se predlažu liste kontrola odnosno organizacionih i tehničkih mjera koje treba preduzeti za ublažavanje odnosno eliminisanje svakog identifikovanog rizika.

U nastavku procesa usklađivanja bi se radilo na izmjenama/dopunama postojećih pravilnika i procedura i donošenju novih koje bi omogućile implementaciju kontrola predloženih u planu tretiranja rizika, te implementaciji tehničkih rješenja koje nameću pojedine kontrole. Posebna pažnja bi se posvetila revidiranju „Politike informacione bezbjednosti informacionog sistema pravosuđa“, u cilju obezbjeđivanja dobrog balansa između potreba korisnika, bezbjednosti i dostupnosti sistema. Politikom bezbjednosti bi bili ustanovljeni principi i procedure za dodjeljivanje i kontrolu prava pristupa i privilegije za svaku od institucija u sistemu pravosuđa.

Politika informacione bezbjednosti informacionog sistema pravosuđa mora biti usklađena sa relevantnim pravnim okvirom Crne Gore (Zakon o informacionoj bezbjednosti, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Zakon o tajnosti podataka itd.), te EU konvencijama o zaštiti podataka.

Indikator uspjeha za Strateški Program 6.1:

- Revidirana i usvojena „Politika informacione bezbjednosti informacionog sistema pravosuđa“.

STRATEŠKI PROGRAM 6.2: Sprovođenje mjera unapređenja na nivou fizičke, informatičke bezbjednosti i personalne bezbjednosti korisnika sistema

Liste kontrola odnosno organizacionih i tehničkih mjera koje budu predložene u planu tretiranja rizika će inicirati aktivnosti na unapređenju fizičke, informatičke bezbjednosti i personalne bezbjednosti korisnika sistema. Primijenjene mjere trebaju da doprinesu eliminaciji rizika gdje je to moguće i finansijski isplativo odnosno smanjenju rizika na prihvatljiv minimum. To podrazumjeva sprečavanje neovlaštenog pristupa opremi, sistemima i podacima, neovlašćenog upada u sistem i drugih ranjivosti.

Implementacija ovih mjera će često zahtjevati i nabavku, te instalaciju informatičkih rješenja i opreme, ali i uspostavljanje kontinuiranog procesa edukacije korisnika sistema o informacionoj bezbjednosti.

Fizička bezbjednost

Fizička bezbjednost se prije svega odnosi na primjenu fizičkih i tehničkih mjera zaštite server soba, ali i drugih prostorija u kojima su uskladišteni elektronski podaci, te zgrada pravosudnih institucija uopšte. Mjere fizičke i tehničke zaštite gore navedenih prostorija i zgrada trebaju biti osmišljene i realizovane na način da:

- Onemoguće nasilan ili neovlašćen ulazak u zabranjene prostorije i/ili zgrade;
- Odvrate, spriječe, evidentiraju i otkriju neovlašćene radnje;
- Omoguće različite nivoe pristupa prostorijama zavisno od „treba znati“ principa.

Informatička bezbjednost

Do sada realizovane informatičke aktivnosti u domenu bezbjednosti i zaštite podataka obuhvataju komunikacioni nivo i nivo systemske zaštite servera. Komunikaciona bezbjednost je u skladu sa mrežom realizovana na dva nivoa i odnosi se na jedinstveni pristup internetu i pratećim servisima i ona je dio zajedničke bezbjednosne politike za koju je zaduženo Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije i na nivou komunikacione bezbjednosti LAN mreža i pojedinih računara, što je u nadležnosti pravosudnih organa. Na svakoj lokaciji je izvršena instalacija „*domain controller*“ servera i korporativnog antivirus programa. Krajnji korisnici su domenski korisnici sa odgovarajućim polisama, čime se obezbjeđuje jednoobrazan pristup operativnom sistemu i resursima računara (programima i paketima).

Dalje unapređenje bezbjednosti je moguće postići:

- Definisanjem administrativnog modela u kojem su jasno određeni nadležnosti u pogledu administracije pojedinih komponenti ISP-a;
- Sigurnosnim servisima za mrežnu infrastrukturu i infrastrukturne servise (VPN, zaštita od next generation cyber napada, IPS sistem – NATO sertifikovan za otkrivanje malicioznog koda i napada na gornjim OSI slojevima, Web/URL i e-mail content filtering sistem, Antivirus i Antispam – NATO sertifikovan, centralizovani sistem upravljanja procesom ažuriranja sigurnosnih zakrpi operativnih sistema za radne stanice i servere, Network Access Control sistema);
- Korišćenjem PKI infrastukture (infrastruktura za implementaciju digitalnih potpisa) od sistemskog do aplikativnog nivoa;
- Implementacijom softverskog rješenja koje omogućava napredno evidentiranje pristupa podacima koje vrše administratori baza podataka i ostali korisnici u pogledu izmjene podataka u bazama;
- Implementacijom Web application firewall-a, koji ima za cilj da unaprijedi sigurnost pristupa svim web aplikacijama koje će biti dostupne putem Interneta.

Personalna bezbjednost korisnika sistema

Personalna bezbjednost podrazumjeva primjenu mjera kojima se osigurava da se prava pristupa korisnika različitim aplikacijama i podsistemima dodjeljuju po „treba znati“ principu nakon što budu upoznati sa pravilima i procedurama predviđenim Politikom informacione bezbjednosti informacionog sistema pravosuđa i svojom odgovornošću u pogledu zaštite sistema i u njemu uskladištenih podataka.

Svaki korisnik sistema koji ostvaruje pristup i obrađuje podatke ima određeni nivo odgovornosti u pogledu bezbjednosti sistema i podataka. Stoga korisnici moraju biti svjesni bezbjednosnih mjera koje se preduzimaju u svrhu zaštite sistema, ali i u slučaju kompromitovanje sistema. Stoga je potrebno osigurati kontinuiran proces obavezne edukacije korisnika o opštim načelima bezbjednosti informacija, načinima bezbjednog i ispravnog korišćenja opreme.

Korisnici moraju u pismenom obliku potvrditi da su upoznati sa odredbama Politike bezbjednosti informacionog sistema pravosuđa i svojim odgovornostima u tom pogledu.

Korisnici su također dužni da odmah prijave svaku sumnjivu ili neobičnu aktivnost ili neovlašćeni pristup koji može uticati na bezbjednost ISP-a nadležnom IT odjeljenju.

Indikator uspjeha za Strateški Program 6.2:

- Implementirano minimalno 75% kontrola iz liste kontrola koja je sastavni dio „Politike informacione bezbjednosti informacionog sistema pravosuđa“.

STRATEŠKI PROGRAM 6.3: Uvođenje Log Management sistema i izrada dokumentacije svih komponenti sistema

Kako bi se omogućilo rano uočavanje prijetnji i anomalija u funkcioniranju ISP-a, potrebno je uvesti Log Management System (LMS). LMS sistemi daju administratorima jasnu sliku o stanju ISP-a i reakciji istog na sigurnosne prijetnje. Puna implementacija ovog sistema je dugotrajan proces koji se odvija u više faza.

Prva faza podrazumjeva implementaciju sistema za prikupljanje log-ova (Log Collection System – LCP) koji može prikupiti i procesuirati log-ove u realnom vremenu. Druga faza je uspostavljanje funkcionalnosti koja omogućava analizu korelacija između različitih log-ova, kako bi se uočila odgovarajuća prijetnja, te proizvodnju odgovarajućih statističkih izvještaja koji mogu poslužiti za dizajniranje unapređenja IT sigurnosti.

Nadležna odjeljenja za IKT su dužna da vode i ažuriraju dokumentaciju svih ključnih komponenti ISP-a, koja je sastavni dio procesa upravljanja promjenama i konfiguracijama u jedinstvenom informacionom sistemu. Sistemska dokumentacija opisuje detaljne konfiguracije, sistemske i sigurnosne postavke, te operativne procedure i odgovornosti pojedinih administratora.

Samo autorizovana oprema, korisnici i servisi smiju imati pristup mreži i podsystemima ISP-a. Nadležna odjeljenja za IKT moraju imati na raspolaganju tehničke alate za kontrolu i redovnu provjeru prisutnosti neautorizovane opreme i korisnika, te automatizovano prikupljanje informacija o inventaru računarske i druge IT opreme i njihovih hardverskih i softverskih konfiguracija.

Indikator uspjeha za Strateški Program 6.3:

- Implementirana prva faza uvođenja Log Management Sistema – sistem za prikupljanje logova sa svih ključnih komponenti sistema.

STRATEŠKI PROGRAM 6.4: Izrada Business Continuity i Disaster Recovery plana i uspostavljanje Disaster Recovery lokacije za potrebe ISP-a

Na centralnoj lokaciji - server sali u Vrhovnom sudu Crne Gore je smješten storage sistem, kao i aplikativni i database serveri. Svaki od servera ima komunikaciono/informacioni pristup serverima koji je omogućen samo iz mreže državnih organa. Fizički pristup je uređen i kontrolisan u skladu sa pravilima Ministarstva za informaciono društvo.

Bazni i aplikativni serveri su virtuelizovani. Takođe, backup se vrši na mini storage sistemu u prostorijama Sekretarijata Sudskog savjeta. Dostupan je tape library sistem i poseban storage za backup.

Nakon usvajanja Zakona o informacionoj bezbjednosti, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je implementiralo „Disaster Recovery“ lokaciju u Bijelom Polju za sve državne organe na kojoj se nalazi kompletna infrastruktura, za potrebe skladištenja podataka iz različitih informacionih sistema. Pojam *Disaster recovery* lokacija predstavlja zapravo fizičku repliku *Data centra* na koju se kopiraju svi podaci, a koja preuzima funkciju ukoliko se desi prekid komunikacije sa Data centrom usled katastrofalnih događaja. Ministarstvo za informaciono

društvo i telekomunikacije će preduzeti aktivnosti u cilju da se obezbijede adekvatni uslovi za funkcionisanje DR lokacije.

Radna grupa usvaja Business Continuity i Disaster Recovery plan u kojem trebaju da se definišu svi ključni poslovni procesi obuhvaćeni planom, kontakt osobe i procedure za postupanje u slučaju nastupanja katastrofe, operativno-tehnička uputstva za aktiviranje Disaster Recovery lokacije i vraćanje na rad nakon uspostavljanja uslova na primarnoj lokaciji, te postupak redovne provjere ispravnosti Disaster Recovery lokacije.

U cilju zaštite podataka u okviru ISP-a, od uništenja usljed elementarnih nepogoda, predlaže se korišćenje pomenute Disaster Recovery lokacije prema usvojenom Business Continuity i Disaster Recovery planu uz razmatranje mogućnosti odvojenog i zasebnog pristupa uređajima koji pripadaju institucijama u pravosuđu. Posebnu pažnju treba posvetiti povezivanju glavne lokacije sistema – Data centra sa Disaster Recovery lokacijom u cilju bezbjednog kopiranja podataka na rezervnu lokaciju u realnom vremenu. Oprema za obradu i skladištenje podataka na Disaster Recovery lokaciji mora imati dovoljno kapaciteta koji mogu podržati nesmetan rad svih ključnih podsistema i sistema za podršku u slučaju ispada primarne lokacije.

Indikator uspjeha za Strateški Program 6.4:

- Izrađen i usvojen Business Continuity i Disaster Recovery plan i uspostavljena Disaster Recovery lokacija za potrebe ISP-a.

STRATEŠKI PROGRAM 6.5: Sprečavanje neovlašćenog ili nenamjernog curenja podataka

Važno je imati u vidu da curenje podataka ne mora biti zlonamjerno da bi izazvalo negativne posljedice po instituciju ili čak pravosuđe u cijelini. Najčešće do gubitka i curenja podataka dolazi slučajno, odnosno nenamjernim djelovanjem pojedinca. U čak 80% slučajeva podaci se izgube upravo uslijed slučajnog, odnosno nenamjernog postupka pojedinca. Bez obzira da li je do gubitka podataka došlo slučajnim ili namjernim djelovanjem, on gotovo uvijek ima negativne posljedice po instituciju. Posljedice mogu biti različite: od onih koje se reflektiraju kršenjem zakonskih odredbi, preko gubitka ugleda, do finansijskih posljedica.

Svakodnevno, različite organizacione jedinice u pravosuđu obrađuju, skladište i šalju veliku količinu dokumenata, među kojima se nalaze podaci koji spadaju u kategoriju ličnih, povjerljivih, ali i drugih osjetljivih podataka čija kategorizacija i postupanje sa njima nije definisano zakonskim okvirom.

Kako bi zaštitili pravosudne institucije od suočavanja sa posljedicama curenja ili gubitka podataka, postoje softverska rješenja koja omogućavaju sprečavanje gubitka odnosno neovlašćenog otkrivanja elektronskih podataka. Kako bi uvođenje sistema za sprečavanje gubitka podataka bilo efikasno, neophodno je sprovesti proces utvrđivanja svih vrsta osjetljivih podataka i dokumenata čiji stalni gubitak, curenje ili pristup neovlašćenih osoba može nanijeti značajnu štetu pravosuđu u cjelini. S time u vezi, sprovođenje ove aktivnosti će obuhvatiti dva aspekta, tehnološki i normativni.

Tehnološki aspekt obuhvata samo uvođenje Sistema za sprečavanje gubitka podataka (eng. Data Loss Prevention System, skraćeno DLP) koji će omogućiti prevenciju gubitka podataka u elektronskom obliku, dok se normativni aspekt odnosi na uspostavljanje sveobuhvatnog pravnog okvira, odnosno pravilnika kojim će biti regulisana kategorizacija, obilježavanje i tretiranje osjetljivih podataka, kako u elektronskom tako i fizičkom (papirnom) obliku. Naredni korak će obuhvatiti izradu politika o postupanju sa osjetljivim podacima, koje će biti uvrštene u Nacrt pravilnika.

Indikator uspjeha za Strateški Program 6.5:

- Uspostavljen Data Loss Prevention sistem na osnovu usvojenog Pravilnika o kategorizaciji, čuvanju i korištenju podataka u ISP-u.

STRATEŠKI STUB 7: Upravljačka struktura i ljudski resursi

Efikasno IKT upravljanje unutar institucija u pravosuđu Crne Gore podrazumjeva da se uspostavi strateško upravljanje, monitoring i evaluacija svih procesa. Takođe, potrebno je formirati jedinstvenu centralnu jedinicu – Odjeljenje za IKT koja treba da obezbjedi konstantno plansko unaprijeđenje ISP-a, logičku konzistentnost i integritet strukture i organizacije podataka u okviru svih podsistema, kontrolu bezbjednosti ISP-a, interoperabilnost među podsistemima, kao i sa drugim relevantnim sistemima. Odjeljenje za IKT Ministarstva pravde koordinira aktivnostima ISP-a sa svim institucijama pravosuđa.

STRATEŠKI PROGRAM 7.1: Strateško upravljanje i nadzor nad realizacijom strategije

Istovremeno s pripremom Strategije neophodno je uspostaviti institucionalni okvir za sprovođenje reforme IKT-a u pravosuđu, kako bi se od prvog dana osiguralo postojanje jasno definisanog mehanizma za upravljanje promjenama. Takođe, potrebno je uspostaviti sistem monitoringa i evaluacije kojim će se pratiti ispunjenje ciljeva projektovanih Strategijom. Podaci i analize koje proizidu iz monitoringa i evaluacije će pomoći donosiocima odluka u postupku realizacije, da unaprijede definisane politike, rasporede resurse na optimalne nivoe i postignu maksimalne rezultate u realizaciji planiranih aktivnosti u skladu s nastalim okolnostima.

Sistem monitoringa i evaluacije će se koristiti kao jednostavno upotrebljiv instrument, sastavljen od dva modula za prikupljanje informacija i izvještavanje:

- 1) Nadzor realizacije tj. sprovođenja planiranih aktivnosti pokazaće da li su preduzete aktivnosti u skladu sa Strategijom ili ne.
- 2) Nadzor rezultata će obezbijediti informacije o tome da li dobijeni rezultati tokom sprovođenja aktivnosti efektivno podržavaju ispunjavanje strateških ciljeva. Modul će pomoći da se prati napredak u ispunjenju vizije Strategije i da se dobije informacija da li i u kojoj mjeri ostvareni rezultati doprinose uspješnoj realizaciji Strategije.

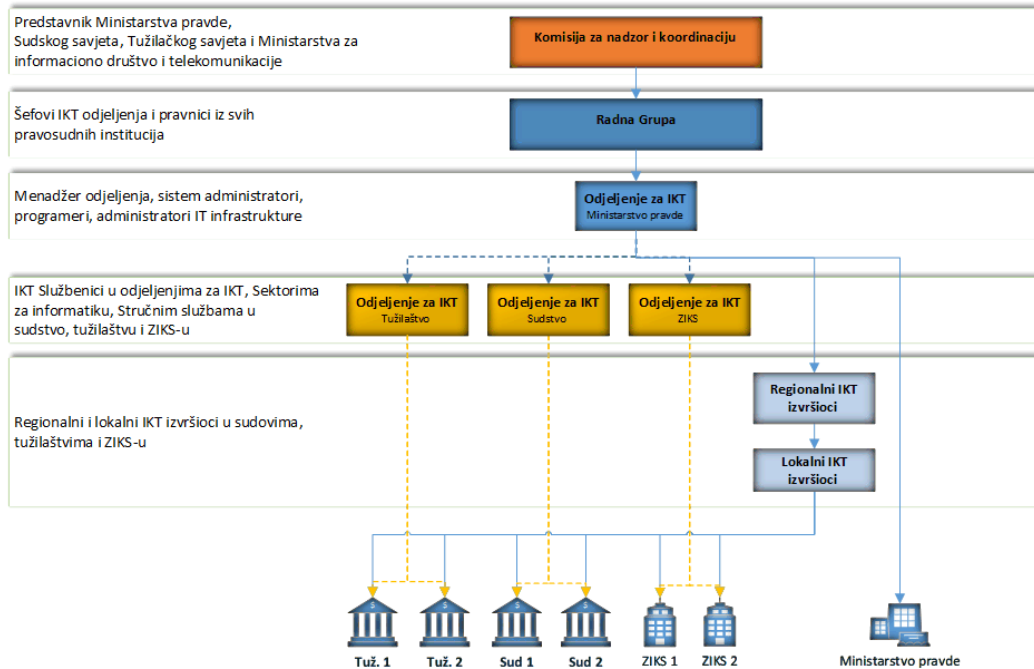
Savjet za privatizaciju i kapitalne investicije, koji je formirala Vlada Crne Gore zadužen je da: organizuje i sinhronizuje aktivnosti državne uprave, državnih organa i drugih nadležnih institucija u sprovođenju akcionih planova za sprovođenje Strategije, prati prioritete, dinamiku i rokove realizacije i ocjenjuje postignute rezultate implementacije, ocjenjuje realizaciju utroška budžetskih i sredstava iz drugih izvora opredijeljenih za realizaciju i dostavlja Vladi Crne Gore izvještaje sa pregledom stanja, ocjenom i predlogom mjera, najmanje dva puta godišnje.

U tom smislu potrebno je napraviti okvir za obezbijedene finansijske podrške za implementaciju novog jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa (ISP) kroz inostrane investicije i državni budžet. Preciznija procjena će biti moguća nakon što se sprovedu sve analize navedene strateškim programima, koje su preduslov za dizajniranje softverskih i drugih tehničkih rješenja i procjenu potrebnih ljudskih i tehničkih resursa.

U cilju kvalitetnog praćenja primjene Strategije, formiraće se dva radna tijela i to:

- Komisija za nadzor i koordinaciju sprovođenja Strategije (predstavnicima Ministarstva pravde, predstavnicima Sudskog i Tužilačkog savjeta, predstavnicima Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije), koja će imati ulogu nadzora i koordinacije sprovođenja Strategije;
- Radna grupa koju će činiti predstavnici Ministarstva pravde, predstavnici Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije, Vrhovnog suda Crne Gore, Vrhovnog državnog tužilaštva, Sudskog savjeta, Tužilačkog savjeta i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija.

Radna tijela navedenog sastava će omogućiti funkcionalan rad na praćenju realizacije strateških ciljeva, ali i donošenje svih ključnih odluka u procesu implementacije Strategije. Ministar pravde će odlukom formirati radna tijela za praćenje primjene IKT strategije pravosuđa 2016-2020.



Slika: Upravljačka struktura i ljudski resursi

Indikatori uspjeha za strateški program 7.1:

- Formirana Komisija za nadzor i koordinaciju sprovođenja Strategije (predstavnici Ministarstva pravde, Sudskog i Tužilačkog savjeta, Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije);
- Uspostavljena Radna grupa za praćenje i kontrolu procesa implementacije integrisane primjene IKT strategije;
- Napravljen okvir za obezbjeđivanje finansijske podrške za implementaciju novog ISP-a kroz inostrane investicije i državni budžet;

STRATEŠKI PROGRAM 7.2: Organizacija IKT odjeljenja u pravosuđu Crne Gore

Pored Komisije za nadzor i koordinaciju sprovođenja Strategije i Radne grupe polazni osnov za postizanje potpune funkcionalnosti jednog kompleksnog informacionog sistema je postojanje i angažovanje kvalitetnog stručnog kadra u IKT oblasti organizovanih u jedinstvenu organizaciju koja treba da obezbjedi konstantno plansko unapređenje ISP-a. Centralizacijom upravljanja IKT se postiže veća funkcionalnost i puna integracija sistema.

Pored novog centralizovanog odjeljenja za IKT u Ministarstvu pravde, nadležna odjeljenja za IKT u Sudskom savjetu, sudstvu, Tužilačkom savjetu, Državnom tužilaštvu i ZIKS-u aktivno učestvuju u razvoju svojih podsistema, i odgovorni su za održavanje, pristup podacima i za pružanje podrške korisnicima pravosudnih softverskih rješenja, svako za svoj podsistem. Takođe, za održavanje IKT-a na raspolaganju je određeni broj regionalnih i lokalnih izvršilaca, čiji će se broj naknadno odrediti sprovođenjem analize o potrebama i analize postojećeg kadra.

Nova organizaciona jedinica za IKT u Ministarstvu pravde

Posebna organizaciona jedinica IKT pravosuđa je funkcionalna i logička organizaciona cjelina, koja treba da se oformi u Ministarstvu pravde i da obezbijedi uslove za unapređenje, planiranje, koordinaciju i ujednačeni razvoj svih podsistema ISP-a, kao i centralizovano planiranje unapređenja mrežno-komunikacionog segmenta neophodnog za funkcionisanje ISP-a. Ona treba da obezbijedi logičku konzistentnost i integritet strukture i organizacije podataka u okviru svih podsistema, kontrolu bezbjednosti ISP-a, interoperabilnost među podsistemima, kao i sa drugim relevantnim sistemima. Angažovano stručno osposobljeno osoblje treba da bude odgovorno za obezbjeđenje funkcionalnosti sistema, realizaciju administratorskih procedura i operabilnost Data centra kao centralne lokacije za obradu i skladištenje podataka u ISP-u.

Ova jedinica treba da obavlja svoju funkciju u saradnji i sinergiji sa pojedinačnim odjeljenjima pri Sekretarijatu Sudskog savjeta i Vrhovnom državnim tužilaštvu, gradeći tako stabilnu strukturu za unapređenje i razvoj IKT sistema i standarda u pravosuđu.

Osnivanje posebne organizacione jedinice IKT pravosuđa podrazumijeva donošenje novog Akta o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu pravde. Time se teži da se napravi adekvatno profilisanje neophodnog IKT kadra, kojim će se staviti fokus na punu procjenu postojećih kadrova, ali i potrebu za zapošljavanjem novih IKT eksperata na određenim pozicijama.

Stoga, prioritet u ovoj oblasti Strategije predstavlja formiranje i pozicioniranje jedinstvene centralizovane jedinice u vidu posebne organizacione jedinice IKT pravosuđa, što u krajnjem znači da treba obezbijediti dobru i sveobuhvatnu IKT podršku za jedinstveni informacioni sistem pravosuđa. Takođe, neophodno je ojačati kapacitete u segmentu IKT djelatnosti i u skladu sa tim, kompletnu IKT organizaciju podići na veći organizacioni nivo koji će odgovarati potrebama razvoja i održavanja sistema.

U okviru posebne organizacione jedinice IKT pravosuđa vodiće se računa o svim segmentima sistema, koji se posmatra kao jedinstvena funkcionalna cjelina, sa posebnim osvrtom na:

- Planiranje razvoja i unapređenja sistema kroz nadogradnju novih funkcija;
- Stalno usklađivanje funkcija sistema sa organizacijom i realnim procesima i potrebama u okviru pravosudnih institucija;
- Efikasnu koordinaciju i razmjenu relevantnih podataka između podsistema;
- Jačanje pravnog okvira za rad ISP-a kroz definisanje neophodnih procedura, standarda zaštite, bezbjednosti i kontrole i ostalih pravnih akata kojim se uređuje elektronsko poslovanje u okviru sistema pravosuđa;
- Adekvatno dokumentovanje sistema i pravilno struktuisanje i povezanost tabela podataka u sistemu;
- Unapređenje postupaka za generisanje statističkih i analitičkih izvještaja iz sistema.

Posebna organizaciona jedinica IKT pravosuđa će definisati jasne procedure na internom nivou koje imaju za cilj bezbjednost i kontrolu procesa i tokova podataka u sistemu, procedure postupanja u slučaju incidenata, plan neprekidnog poslovanja i upravljanja rizicima. Dalje,

definisaće se i procedure na nivou servisnih usluga (Service Level Agreement), organizaciju službe za komunikaciju sa korisnicima kroz proširenje postojećeg Help Desk servisa, organizaciju regionalnih i lokalnih IKT izvršilaca, načine otklanjanja problema, vrijeme odziva, kontrolu kvaliteta, reklamacije i sve druge neophodne radnje.

Nova organizaciona jedinica treba da uključi sljedeće pozicije:

- 1) Rukovodioca organizacione jedinice zaduženog za strategiju razvoja i upravljanje IT sektorom, dizajn, projektovanje i unapređenje sistema, procjenu ulaganja i upravljanje troškovima;
- 2) Projekt menadžere za poslove projektovanja informatičkih rješenja, ažuriranje postojećeg softvera, korisničku obuku, upravljanje korisničkim naložima, politiku bezbjednosti, arhiviranje i podršku, optimizaciju sistema, predviđanja-forecasting, dokumentovanje svih aktivnosti propisivanjem procedura;
- 3) Programere – za razvoj softverskih rješenja;
- 4) Administratore IT infrastrukture zadužene za održavanje lokalne i wireless mreže i mrežnih servisa, uz poznavanje mrežnih protokola, rad sa aktivnom i pasivnom mrežnom opremom, praćenje mrežnih trendova i slično.

Odjeljenja za IKT u sudstvu, tužilaštvu i ZIKS-u

Za nesmetan razvoj, rad i podršku cjelokupnog pravosudnog IKT sistema potrebna je koordinacija i podrška od svih relevantnih IKT odjeljenja u sistemu pravosuđa. Tu se podrazumjevaju Odjeljenja za IKT i multimedije u Sekretarijatu Sudskog savjeta, Službe za IKT i multimedije pri Vrhovnom državnom tužilaštvu za potrebe centralizovanog rukovođenja, planiranja i organizacije; Stručna služba pri Specijalnom državnom tužilaštvu za informacione tehnologije i digitalne dokaze i Odjeljenje za IKT.

Regionalni i lokalni IKT izvršioci

Pored izvršilaca u posebnoj organizacionoj jedinici IKT pravosuđa, potrebno je angažovanje određenog broja regionalnih i lokalnih IKT izvršilaca. Na osnovu geografske distribucije pravosudnih organa treba odrediti optimalnu mrežu i nivoe tehničke podrške, broj izvršilaca na svakom nivou, kao i organizaciju upravljanja i izvještavanja.

Regionalni IKT izvršioci će biti zaduženi za određeni region i po potrebi će pomagati lokalnim izvršiocima i krajnjim korisnicima u rješavanju problema, unapređenju sistema i obuci. Broj i raspored regionalnih IKT izvršilaca će predložiti posebna organizaciona jedinica IKT pravosuđa na osnovu detaljne analize potreba, broja pravosudnih organa, radnih stanica i prostorne distribucije istih. Inicijalno je potrebno locirati regionalne izvršioce u Bijelom Polju, Pljevljima i Kotoru.

Pored regionalnih IKT izvršilaca, djelatnost u domenu IKT podrške pripada i lokalnim IKT izvršiocima, uz svu potrebnu pomoć. Lokalni IKT izvršioci su od posebnog interesa na

lokacijama udaljenim od Ministarstva pravde, sjedišta drugih centralnih organizacionih jedinica i sjedišta regionalnih izvršilaca, ali i na svim drugim lokacijama gdje se utvrdi potreba za aktivnom podrškom u domenu održavanja opreme.

Svi lokalni izvršiooci, birani iz postojećeg kadra u pravosudnim organima, treba da posjeduju solidno IKT znanje, na nivou osnovnih modula standardne evropske IKT obuke neprofesionalaca, kao što je ECDL (*European Computer Driving Licence*), provjereno na odgovarajućem testu ili uz validan sertifikat.

Indikatori uspjeha za strateški program 7.2:

- Oformljena nova organizaciona jedinica IKT pravosuđa unutar Ministarstva pravde;
- Ojačani kapaciteti postojećeg odjeljenja za IKT i multimedije u Sekretarijatu Sudskog savjeta, Sektora za informatiku pri Vrhovnom državnom tužilaštvu za potrebe centralizovanog rukovođenja, planiranja i organizacije; Stručne službe pri Specijalnom državnom tužilaštvu za informacione tehnologije i digitalne dokaze i Odjeljenja za IKT;
- Uspostavljen rad regionalnih i lokalnih IKT izvršioaca.

STRATEŠKI PROGRAM 7.3: Organizacija IKT podrške u pravosuđu Crne Gore

U cilju postizanja uspješnog, efikasnog i ekonomski optimalnog modela organizacije IKT podrške, posebna organizaciona jedinica IKT pravosuđa treba da bude organizovana tako da pokriva, na isti način i u okviru iste organizacije posla, sve institucije korisnike sistema.

Od posebnog značaja je i utvrđivanje korisničkih pravila - polisa za koje je nadležna posebna organizaciona jedinica IKT pravosuđa. Pravilima se definišu administrativni, obrazovni i tehnički uslovi korišćenja i održavanja infrastrukture i servisa u okviru sistema, uzimajući u obzir i potrebe korisnika. Svaki podsistem unutar pravosuđa u Crnoj Gori snosi odgovornost za svu IKT opremu u svojim prostorijama, kao i servisiranje iste, dok je odjeljenje za IKT u Ministarstvu pravde odgovorno za svu centralizovanu opremu i aplikacije, kao i širokopojasnu mrežu. Odjeljenja za IKT u Sudskom savjetu, sudstvu, Tužilačkom savjetu, tužilaštvu i ZIKS-u pored aktivnog učestvovanja u razvoju podсистema u njihovim nadležnostima, administriraju podatke u okviru svog podсистema.

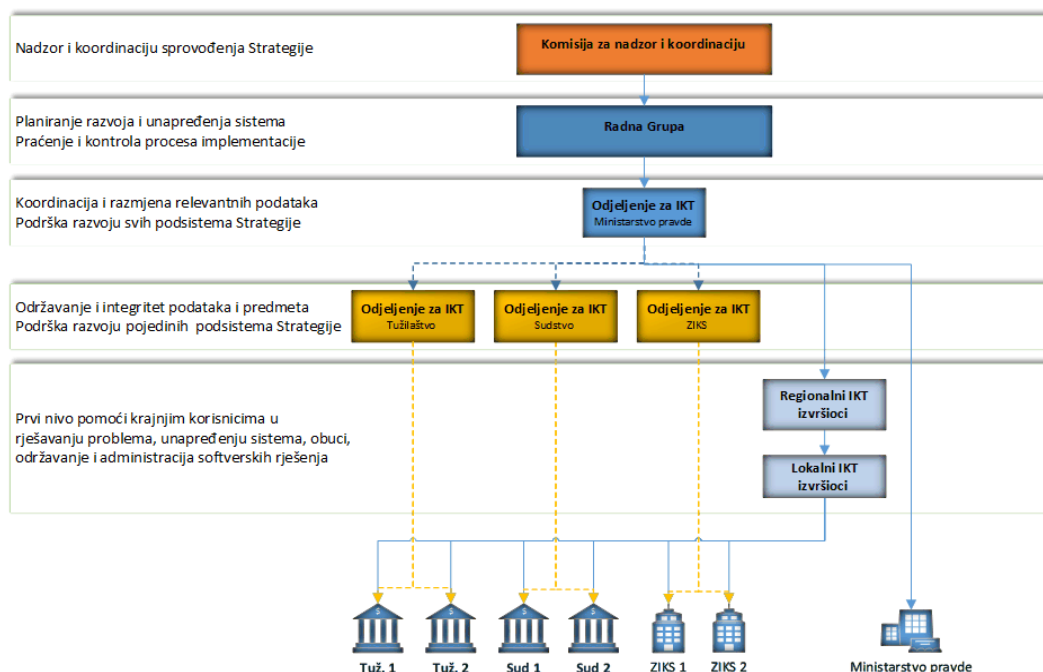
Treba omogućiti dva nivoa podrške, gdje je prvi nivo podrške obezbjeđen od strane regionalnih i lokalnih IKT izvršioaca, dok podrška na drugom nivou za mrežne i sistemske probleme treba da bude obezbjeđena od strane odjeljenja za IKT u Ministarstvu pravde, a za aplikativne u nadležnim odjeljenjima za IKT u sudstvu, tužilaštvu i ZIKS-u.

Potrebno je obezbijediti i jedinstveni proces eskalacije problema, gdje sve intervencije počinju od najnižeg nivoa podrške, eskalirajući naviše kroz strukturu podrške, dok problem ne bude riješen. Centralizovanost u domenu prijavljivanja problema, detekcije uzroka, izdavanja naloga i zaduženja, te izvještavanja o uspješnosti rješavanja problema treba da se zasniva na razvoju elektronskog sistema za praćenje korisničkih zahtjeva („*Trouble Ticket System*“), a po uzoru na već uspostavljeni sistem u sudstvu.

Implementacija i stalni napredak integralnog pravosudnog sistema iziskuje permanentno nadograđivanje opšteg i specijalističkog znanja krajnjih korisnika i stručnog IKT kadra. Sve operativne pozicije u IKT jedinicama uključujući regionalne i lokalne IKT izvršioce treba da pokrivaju kadrovi sa odgovarajućom stručnom spremom informatičkog ili srodnog profila, uz odgovarajući nivo znanja engleskog jezika i značajno radno iskustvo u domenu pozicije koju pokrivaju. Neophodno je, i veoma značajno sa aspekta implementacije, da što veći broj izvršilaca bude uključen u realizaciju samog sistema kako bi ga kasnije uspješno održavali i razvijali.

Indikatori uspjeha za strateški program 7.3:

- Usvojen akt o administrativnim procedurama i ostalim funkcionalnim i organizacionim pravilima za potrebe, održavanja i razvoja ISP-a;
- Uspostavljen odgovarajući on-line sistem za prijem i procesuiranje zahtjeva od strane korisnika pravosudnog informacionog sistema koji bi trebao da uključi: prijavu problema, razmjenu poruka, dodjeljivanje zadataka i izvještavanje.



Slika: Organizacijska struktura nadzora, upravljanja IKT podrške

STRATEŠKI PROGRAM 7.4: IKT edukacija

Kako bi informacioni sistem pravosuđa zaživio u potpunosti i dobio na sveobuhvatnosti, neophodno je obezbijediti edukaciju i obuku svih kadrova za efikasno rukovanje servisima sistema. Ujedno, za održavanje sistema i pružanje tehničke podrške svim drugim korisnicima,

potrebna je detaljna obuka regionalnih izvršioca i IKT izvršilaca u okviru posebne organizacione jedinice IKT pravosuđa. Pri tome, u zavisnosti od radnog mjesta u okviru Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, podrazumjeva se da zaposleni u radu sa IKT servisima posjeduju potrebno softversko ili hardversko znanje (rad za bazama podataka, rad sa softverskim alatima koji odgovaraju tehnologiji implementiranog sistema, rad sa opremom u Data centru).

Edukacija u smislu korišćenja integrisanog i inoviranog ISP-a treba da bude intenzivno sprovedena, počev od testne faze sistema (ili djelova sistema) do puštanja sistema u rad. Edukaciju IKT kadra je potrebno započeti prije procesa implementacije integrisanog ISP-a, kako bi mogli aktivnije da učestvuju i posreduju u postupku definisanja potreba, specifičnosti i presjeka između podsistema, pripremu dokumentacije, definisanje standarda za unos podataka i slično.

Obuku korisnika za korišćenje ISP-a trebalo bi da obavljaju treneri sa dobrim poznavanjem i tehničkog rješenja i pravosudne problematike.

Obuku spoljnih korisnika pravosudnog sistema (sudskih tumača, vještaka, advokata, itd.), koja je važna sa aspekta funkcionalnosti, ali i promocije sistema, bi trebalo realizovati kroz obezbjeđenje odgovarajućih materijala za samoobuku na sopstvenim računarima, mogućnost pozivanja službe za pomoć korisnicima (*Help Desk*) i pristup pravosudnom Web sajtu (portalu), koji bi ih informisao o svim potrebnim detaljima.

ANEKS 1: Ključni poslovni procesi obuhvaćeni IKT strategijom

Automatizacija će obuhvatiti sljedeće poslovne procese:

Sudstvo i Sudski Savjet:

- Upravljanje predmetima, što uključuje elektronsko zavođenje predmeta i svih ključnih podataka o predmetima i dokumenata koji budu zaprimljeni i kreirani u samom predmetu, skeniranje ulazne dokumentacije, raspoređivanje i evidencije svih zadataka i preduzetih radnji u predmetu, evidencije podataka o ročištima, spajanje i razdvajanje predmeta, evidencije otpreme i prijema dokumenata, evidencije o svim presudama, rješenjima o određivanju pritvora, sankcijama i kaznama i praćenje njihovog izvršenja, evidencije naplate sudskih taksi i troškova postupka, evidencije dokaza, evidencije sudskih prodaja, oglasa i obavještenja, izdavanje različitih uvjerenja itd;
- Arhiviranje predmeta;
- Poslovi sudske uprave;
- Upravljanje ljudskim resursima;
- Prezentacija svih relevantnih informacija i elektronskih servisa namjenjenih građanima, pravnim licima i advokatima putem web portala (pristup informacijama o predmetu za stranke u postupku putem interneta, obavještanje o zakazanim sudskim ročištima itd.);
- Prikupljanje i analiziranje relevantnih sudskih odluka u cilju uspostavljanja sudske prakse;
- Razmjena podataka sa drugim podsistemima ili sa drugim državnim registrima putem centralne tačke ISP-a;
- Izrada statističkih izvještaja i izvještaja rukovodećeg kadra koji omogućavaju lakše upravljanje sudovima;
- Besplatna pravna pomoć;
- Centar za posredovanje;
- Stručne službe za maloljetnike.

Tužilaštva i Tužilački savjet:

- Upravljanje predmetima, što uključuje elektronsko zavođenje predmeta i svih ključnih podataka o predmetima i dokumenata koji budu zaprimljeni i kreirani u samom predmetu, skeniranje ulazne dokumentacije, raspoređivanje i evidencije svih zadataka i preduzetih radnji u predmetu, evidencije podataka o ročištima, spajanje i razdvajanje predmeta, evidencije otpreme i prijema dokumenata, evidencije o mjerama pritvora, sankcijama i kaznama i praćenje njihovog izvršenja, evidencije dokaza, itd;
- Rukovođenje istragom kroz elektronsku razmjenu relevantnih podataka, dokumenata i dokaza sa policijom i drugim državnim organima, digitalizaciju i pretragu dokaznog materijala u cilju što bržeg i jednostavnijeg donošenja odluka u fazi istrage;
- Arhiviranje predmeta;
- Poslovi tužilačke uprave;
- Upravljanje ljudskim resursima;
- Prezentacija svih relevantnih informacija putem web portala;
- Razmjena podataka sa drugim podsistemima ili sa drugim državnim registrima putem centralne tačke ISP-a;

- Izrada statističkih izvještaja i izvještaja rukovodećeg kadra koji omogućavaju lakše upravljanje tužilaštvima;
- Stručne službe za maloljetnike.

Ministarstvo pravde:

- Kancelarijsko i arhivsko poslovanje;
- Upravljanje ljudskim resursima;
- Prezentacija svih relevantnih informacija i elektronskih servisa namijenjenih građanima, pravnim licima i advokatima putem web portala;
- Centralna tačka za razmjenu podataka sa drugim podsistemima ili sa drugim državnim registrima;
- Pristup statističkim izvještajima za potrebe izvještavanja u skladu sa zakonskim nadležnostima ministarstva, izvještavanja prema CEPEJ-u, institucijama EU i međunarodnim organizacijama;
- Registar novčanih kazni i prekršajne evidencije;
- Registar kaznene evidencije;
- Međunarodna pravna pomoć.

ZIKS:

- Kancelarijsko i arhivsko poslovanje;
- Upravljanje ljudskim resursima;
- Razmjena podataka sa drugim podsistemima ili sa drugim državnim registrima putem centralne tačke ISP-a;
- Izrada statističkih izvještaja i izvještaja rukovodećeg kadra koji omogućavaju lakše upravljanje ZIKS-om;

ANEKS 2: Pravila upravljanja i preporuke za realizaciju Akcionog plana za implemetaciju Strategije

Osnovni cilj Strategije za razvoj IKT u pravosuđu 2016-2020 odnosi se na implementaciju novog integrisanog informacionog sistema pravosuđa, koji treba da se sprovede kroz trogodišnji projektni zadatak. U ovom poglavlju su bliže određene faze implementacije novog informacionog sistema i propratni zahtjevi u cilju efikasnijeg sprovođenja Strategije.

1. Analiza procesa i potreba (Dijagrami procesa)

Osnovna funkcija ove faze projektovanja novog integrisanog informacionog sistema ima za cilj da obezbijedi kompletan opis **poslovnih procesa** u Ministarstvu pravde i pravosudnim organima: sudovima, državnim tužilaštvima i Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, kao i specifikaciju potreba koje se nameću u smislu unapređenja koja se očekuju od novog integrisanog informacionog sistema pravosuđa. Kao rezultat ove faze treba da proisteknu jasni dijagrami procesa kojima se opisuju svi specifični procesi i komunikacija unutar pravosudnih organa, između pravosudnih organa i komunikacija sa drugim državnim organima. Ova faza realizacije bi trebala da obezbijedi pregled specifičnosti svake organizacione jedinice (institucije) u okviru sistema pravosuđa, kao i pregled zajedničkih funkcija sa drugim organizacionim jedinicama (institucijama).

2. Specifikacija potrebnih dokumenata i podataka (Specifikacija tokova podataka)

Nakon specifikacije poslovnih procesa, neophodno je specifikovati ulazne i izlazne podatke i dokumente za sve poslovne procese u pravosudnim organima, uključujući i dokumente/podatke koji se preuzimaju iz vanjskih registara ili drugih državnih organa.

3. Izrada projektnog zadatka

Na osnovu rezultata prethodne dvije faze može se definisati obim sistema, opis sistema i pripremiti projektna dokumentacija ili projektni plan na osnovu kojeg se procjenjuju troškovi implementacije i angažuje poseban projektni tim za implementaciju.

4. Implementacija sistema i nabavka neophodne opreme

Faza implementacije integrisanog informacionog sistema pravosuđa odnosi se na realizaciju projektnog zadatka u konkretnoj dogovorenoj tehnologiji, uz striktno pridržavanje korisničkih zahtjeva prikupljenih u prethodnim fazama implementacije. Sistem se implementira na postojećoj opremi u Data centru, pri čemu proces implementacije treba da prati i proces unapređenja neophodne mrežne infrastrukture, pojačanje kapaciteta Data centra, obnavljanje zastarjele računarske opreme i slično, a na osnovu prethodno urađene analize.

5. Dokumentovanje sistema

Postojanje tehničke dokumentacije sistema je osnova za dalju nadogradnju sistemu u budućnosti i preduslov za efikasno održavanje sistema od strane IKT stručnjaka. Tehnička dokumentacija sistema treba da posjeduje kompletan opis strukture sistema i veza između pojedinih djelova u smislu razmjena podataka i komunikacije kroz sistem.

6. Obezbjedivanje održivosti sistema – Obuka korisnika i razvoj tehničke podrške

Održivost sistema nakon njegove implementacije i zvaničnog uvođenja u pravosudnim organima uveliko zavisi od adekvatne obuke korisnika sistema (čime se povećava njihova spremnost i ažurnost u svakodnevnom korišćenju sistema), kao i od razvoja tehničke podrške u pogledu edukacije IKT kadra da mogu da odgovore zahtjevima održavanja sistema i opreme. Stoga je adekvatna edukacija kadra na različitim nivoima prepoznata kao važan segment koji može obezbijediti održivost u korišćenju i funkcionisanju sistema.

Dodatno: Administrativne procedure

Kompletan proces pripreme za implementaciju ISP-a treba da prati adekvatna priprema i usvajanje administrativnih akata kojima se uređuju pitanja vezana za implementaciju sistema. U prvom redu ovdje spada akt o organizaciji i sistematizaciji posebne organizacione jedinice IKT pravosuđa, zatim pravilnici i procedure za dodjeljivanje korisničkih uloga i odgovornosti, procedure obezbjediti finansijskih sredstava za implementaciju sistema i opreme i slično.

Ključni faktori uspjeha implementacije IKT Strategije

Kvalitetan projektni plan za izradu novog jedinstvenog informacionog sistema pravosuđa ISP koji će definisati kompletan obim, funkcionalnost sistema, presjeke između pojedinih pravosudnih organa i komunikaciju sa sistemima van pravosuđa. Ovo će biti osnova za praćenje implementacije samog informacionog sistema i specifikaciju dinamike realizacije pojedinih podsistema. Prilikom planiranja funkcionalnosti sistema konsultovati korisnike, naročito rukovodeći kadar i kadar koji se bavi analitičkim poslovima i statističkim izvještajima.

Obezbjedivanje adekvatne IKT infrastrukture koja može da podrži jedan obiman informacioni sistem kakav je ISP i da omogući neometan rad značajnog broja korisnika sistema. U tom cilju, neophodno je analizirati i identifikovati kritične u pogledu mrežnih kapaciteta, te u skladu sa tim raditi na poboljšanju infrastrukture. Ujedno treba raditi i na obnavljanju zastarjele IKT opreme za koju se procijeni da neće moći adekvatno da se koristi u novom sistemskom okruženju, kao i na pribavljanju dodatne opreme koja će obezbijediti siguran i neprekidan rad svih uređaja u institucijama pravosuđa.

Kvalitetni ljudski resursi, sposobni za podršku i obuku korisnika u pravosuđu. Iako već postoji određen broj IKT kadrova u raznim organizacionim jedinicama u institucijama pravosuđa, neophodno je blagovremeno obezbijediti kvalitetne IKT kadrove u pravosuđu, koji su potrebni za

sve buduće aktivnosti, uključujući: održavanje informacionog sistema, obuku korisnika sistema, održavanje uređaja, Help Desk i monitoring mreže.

Potrebno je kontinuirano jačati kapacitete institucija i nadležnog kadra, uključujući i odjeljenja za IKT za pripremu i implementaciju donatorskih projekata.

Shvatanje ciljeva i složenosti IKT Strategije od strane svih ključnih faktora, koji mogu svojim uticajem ili aktivnošću pomoći ili ugroziti rad na sprovođenju Strategije (Vlada, druga ministarstva, agencije, snabdjevači opremom i uslugama). U tom cilju, korisno je organizovati seminare, prezentacije na kojima se objašnjavaju potrebe i ciljevi IKT Strategije, kao i način njene implementacije.

Aktivni sponzor projekta implementacije: ovo je jedan od najvažnijih preduslova uspjeha ovako velike inicijative. Strategija je zasnovana na mogućnosti korišćenja predviđenih sredstava sa projekta “Jačanje efikasnosti pravosuđa u Crnoj Gori“. Naime, jedan ovako kompleksan i sveobuhvatan zadatak zahtijeva značajne finansijske izdatke u nerednom periodu, te stoga puna implementacija Strategije i svih njenih elemenata uveliko zavisi od aktivne podrške uticajnog sponzora. Važno je detaljno planirati i aktivno raditi na obezbjeđivanju stalne podrške razvoju i implementaciji IKT Strategije. Od presudne važnosti je da se osigura svijest i podrška rukovodećih tijela i rukovodstva pravosudnih institucija za uspješno sprovođenje aktivnosti koje budu proizašle iz ove Strategije.

Stimulisanje dodatnih stranih donatora kroz informisanje o značaju implementacije IKT Strategije, uvođenje jedinstvenog informacionog sistema i pojačanje IKT resursa u pravosuđu, globalno unapređenje sistema pravosuđa u Crnoj Gori ka nivou evropskih pravosudnih institucija.

Obuka korisnika za rad sa novim sistemom i kompletnu automatizaciju poslovanja: Uspješnost implementacije novog sistema, a time i same Strategije zavisi od stepena prihvaćenosti sistema među zaposlenima u okviru institucija pravosuđa, uvjerenosti u svrsishodnost i pouzdanost rada sistema, te orjentisanju interne politike same institucije ka motivisanju intenzivnog prihvatanja novog koncepta rada kao neophodnog. Strategijom je predviđena sveobuhvatna priprema kadra za rad sa novim podsistemima informacionog sistema. Pri tome treba imati u vidu da je značajan dio zaposlenih u periodu realizacije prethodne Strategije prošao osnovne obuke i stekao osnovno znanje u korišćenju IKT opreme, kao i da je određeni broj korisnika već imao prilike da radi sa trenutno postojećim podsistemima informacionog sistema za pravosuđe, što je olakšavajuća okolnost. Stoga bi detaljnije obuke imali novi korisnici sistema koji ne posjeduju osnovne IKT vještine i nisu imali prilike da koriste informacioni sistem.

Upravljanje rizicima

U cilju bolje kontrole implementacije Strategije i adekvatnog reagovanja na moguće nepovoljne situacije, u nastavku je definisana početna tabela rizika uz predlog načina za prevazilaženje i smanjenje rizika. Tabela se može ažurirati u raznim fazama realizacije Strategije.

TABELA POČETNIH RIZIKA IMPLEMENTACIJE IKT STRATEGIJE

A. Rizik	B. Način prevazilaženja
Promjene u državnoj upravi i sporost u sprovođenju pojedinih procedura (na primjer javne nabavke opreme ili usluga)	Pravovremeno planiranje i posvećenost svih karika u lancu odgovornosti za realizaciju aktivnosti.
Promjene zakonske ili podzakonske regulative od strane nadležnih subjekata čija implementacija može zahtijevati značajniji redizajn postojećeg sistema, ili dijela sistema	Koordiniran rad tijela uspostavljenih za nadzor i realizaciju implementacije Strategije sa subjektima nadležnim za pripremu propisa koji mogu uticati na ISP.
Izvesna disfunkcionalnost uzrokovana individualnim razvojem softverskih modula u različitim vremenskim periodima koji sada trebaju da čine logičku cjelinu	Pravovremena i adekvatna analiza
Neadekvatna saradnja sa institucijama izvan pravosudnog sistema u cilju realizacije aktivnosti razmjene podataka	Koordiniran rad tijela uspostavljenih za nadzor i realizaciju implementacije Strategije sa nadležnim rukovodiocima u institucijama.
Nedovoljno finansiranje IKT implementacije u pravosuđu u odnosu na Akcioni plan	Blagovremeno planirati finansijska sredstva i aplicirati za donacije
Nespремnost korisnika za promjene, odnosno uvođenje novih tehnologija	Na vrijeme planirati i izvesti pripremu korisnika, primjeniti dobre prakse upravljanja promjenama
Nedovoljna infrastruktura lokalnih (LAN) i mreža širokog područja (WAN):	Proces implementacije započeti analizom postojeće infrakstrukture, te blagovremenim planiranjem i realizacijom izmjena
Nedovoljan broj kvalitetnih ljudskih resursa koje treba obučiti za vršenje obuke korisnika	Blagovremeno započeti selekciju i edukaciju postojećeg IKT kadra i razmotriti zapošljavanje određenog broja novih kvalitetnih stručnjaka
Nemogućnost tehničke podrške/obuke na terenu zbog nedostatka sredstava	Obezbijediti na vrijeme dovoljna sredstva na godišnjem nivou
Nerazumijevanje složenosti i ciljeva IKT Strategije kod ključnih faktora van pravosuđa	Proaktivno propagirati važnost Strategije ključnim faktorima
Loše informisanje stranih donatora o značaju IKT Strategije	Na vrijeme upoznati ključne donatore o sadržaju i značaju Strategije

REZIME

STRATEGIJE INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA PRAVOSUĐA 2016-2020

U cilju jačanja efikasnosti i izgradnje administrativnih kapaciteta u pravosuđu Vlada Crne Gore je 2000. godine započela reformu pravosudnog sistema. Značajno mjesto u okviru ove reforme predstavlja izgradnja savremenog i potrebama pravosuđa upodobljenog informacionog sistema, koji mora odgovoriti svim prepoznatim potrebama, ali koji posjeduje i instrumente koji će omogućavati njegov dalji razvoj, u smislu nadogradnje postojećeg okvira i biti u skladu sa budućim potrebama korisnika.

IKT Strategija pravosuđa za period 2011-2014 godine bila je posvećena razvoju i unaprjeđenju pravosudnog informacionog sistema kao jedinstvenog sistema sudova, Državnog tužilaštava, Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i Ministarstva pravde, koji kao takav funkcioniše od 2010. godine.

U vremenu ubrzanog razvoja i sve šire zastupljenosti informaciono-komunikacionih tehnologija pokazao se kao neophodan dalji razvoj pravosuđa, sa akcentom na dubljoj implementaciji IKT-a. Shodno tome pristupilo se izradi nove Strategije informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa za period 2016-2020 (u daljem tekstu: Strategija).

Cilj uvođenja jedinstvenog informacionog sistema je da se optimizuju vremenski resursi, racionalizuju finansijski i kadrovski resursi, automatizuju procedure i neutrališe koliko je moguće uticaj ljudskih faktora na efikasnost, zatim da se u najvećoj mogućoj mjeri izbjegne papirna dokumentacija (koncept „Pravosuđe bez papira“), omogući elektronska razmjena podataka i dokumenata između pravosudnih institucija i drugih državnih i međunarodnih institucija. Razvojem i implementacijom jedinstvenog informacionog sistema se mora omogućiti i veća transparentnost rada pravosudnih institucija i lakši pristup pravdi, kroz dostupnost elektronskih i multimedijalnih kanala komunikacije sa građanima i javnosti uopšte. On-line dostupnost pravnih informacija nosiocima pravosudnih funkcija i široj pravnoj zajednici, te primjena modernih tehnika učenja kao npr. učenje na daljinu će doprinijeti povećanju kvaliteta njihovog rada.

IKT Strategija pravosuđa daje pregled: Postojećeg stanja informacionih sistema u okviru Ministarstva pravde, sudova, Državnog tužilaštva i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija; Upravljačke strukture, ljudskih resursa i funkcionalnosti sistema; Stanja mrežne infrastrukture; Data centra i opreme; Backup i Recovery strategije; Računara i drugih perifernih jedinica; Savremene kolaboracijske i audio/video tehnologije i infrastrukturnih zahtjeva.

Implementacijom ove strategije, a u skladu sa vizijom i misijom, pravosuđe Crne Gore treba da postigne slijedeće ključne, strateške ciljeve, koji će biti ostvareni kroz realizaciju strateških programa grupisanih u sedam stubova.

STRATEŠKI STUB 1: Razvoj i implementacija softverskih rješenja jedinstvenog informacionog sistema

Jedinstveni informacioni sistem pravosuđa (u daljem tekstu: ISP) treba da obuhvati automatizaciju ključnih poslovnih procesa¹ u Ministarstvu pravde, sudstvu, Državnom tužilaštvu i ZIKS-u. Sistem treba da obezbijedi kompletnu nezavisnost i funkcionalnost navedenih cjelina, kroz uključivanje svih neophodnih podsistema za procese koji se odvijaju u okviru svake pojedinačne cjeline, i da svakoj instituciji u okviru sistema pravosuđa, obezbijedi elektronski

¹ Ključni poslovni procesi su navedeni u Aneksu 1. Strategije

pristup podacima i automatizaciju procesa, i to isključivo u onim segmentima definisanim zakonski utvrđenim pravima, i u skladu sa nadležnostima i obavezama. Strateški programi u okviru ovog stuba su: Analiza svih poslovnih procesa, po potrebi redizajniranje poslovnih procesa, dizajn modela podataka i izrada funkcionalne specifikacije svih podsistema; Izbor adekvatnog softverskog razvojnog okruženja i baze podataka i Razvoj softverskih rješenja ISP-a.

STRATEŠKI STUB 2: ISP u službi jačanja analitičko-statističkih kapaciteta pravosuđa Crne Gore

Dosadašnjom implementacijom pravosudnog informacionog sistema, pogotovo u sudovima su uspostavljeni značajni tehnički i kadrovski kapaciteti za prikupljanje podataka, obradu i analizu statističkih izvještaja. Nastavak jačanja ovih kapaciteta je neophodan iz više razloga. Izvještajna funkcija postojećih podsistema treba da uključi praćenje ključnih CEPEJ pokazatelja, postojeći izvještaji i metodologija njihove izrade često nisu dovoljni rukovodiocima u pravosudnim institucijama kako bi na vrijeme uočili uska grla u poslovnim procesima koje rukovode, brz i jednostavan proces izvještavanja je potreban pravosudnim institucijama kako bi pratili stanje u oblastima za koje imaju nadležnost, te donosili pravovremene odluke u svrhu unapređenje efikasnosti, kvaliteta rada pravosuđa i jačanja njegove odgovornosti. Strateški program u okviru ovog stuba je: Proširenje opsega podataka u svrhu potpunijeg statističkog izvještavanja.

STRATEŠKI STUB 3: Razmjena podataka između ISP i vanjskih sistema

Pravosudne institucije imaju obavezu svakodnevne razmjene podataka i dokumenata sa drugim državnim organima. Analizom učestalosti pojavljivanja određenih podataka uočeno je da organi pored prikupljanja podataka iz svoje nadležnosti, prikupljaju i ogroman set podataka za koje su izvorno nadležni drugi organi. U cilju smanjenja količine podataka, sprečavanje pojave višestrukih unosa, smanjenje vremena potrebnog za unos podataka, neophodna je dobra organizacija i povezanost podataka unutar samog pravosudnog sistema, kao veza tog sistema s drugim informacionim sistemima organa državne uprave. Kako je svrha savremenih informacionih sistema u automatskom preuzimanju podataka koji već postoje uskladišteni u određenim bazama podataka državnih organa, potrebno je razmotriti sve mogućnosti povezivanja sa relevantnim eksternim elektronskim evidencijama. Strateški program u okviru ovog stuba je: Uspostavljanje elektronske razmjene podataka između ISP-a i informacionih sistema drugih državnih organa.

STRATEŠKI STUB 4: Uspostavljanje elektronskih servisa za građane, pravna lica, institucije i međunarodne organizacije

Potrebno je omogućiti korišćenje usluga u pravosuđu kroz više različitih kanala, od kojih neki, kao što su šalterske službe, ne podrazumijevaju direktno već indirektno korišćenje ISP-a preko šalterskih radnika (za one korisnike servisa koji za sada ne umiju ili ne žele da koriste informaciono-komunikacione tehnologije). Neposredna dostupnost informacija ogleda se u redovnom ažuriranju Web stranica Ministarstva pravde i pravosudnih organa, kao i postavljanjem prezentacijskih ekrana u holovima pravosudnih organa. Takođe je važno obezbijediti strankama i advokatima online pristup i pregled potrebnih podataka iz ISP-a. Potpuno uvođenje servisa elektronskog poslovanja će ubrzati službenu komunikaciju između pravosudnih institucija, kao i službenu komunikaciju istih prema korisnicima njihovih usluga, povećaće efikasnost rješavanja predmeta, te proizvesti finansijske uštede pravosudnim

institucijama i korisnicima njihovih usluga. Strateški programi u okviru ovog stuba su: Uspostavljanje elektronskih servisa za građane, advokate, pravna lica i međunarodne institucije na centralnom pravosudnom web portalu; Uspostavljanje elektronske arhive pravosudnih institucija i Implementacija videokonferencijskog sistema za potrebe pravosuđa Crne Gore.

STRATEŠKI STUB 5: IKT infrastruktura

Centralizacijom informacionog sistema javlja se potreba da svi korisnici sistema komuniciraju sa centralnom lokacijom (Data centrom) za smještanje i pristup podacima. Ovo podrazumijeva da su sve organizacione jedinice adekvatno povezane sa jezgrom informacionog sistema. Budući da je namjera da se poslovni procesi automatizuju do te mjere da se njihov rad više ne može zamisliti bez informatičke opreme, održavanje koordiniranog procesa planiranja i osiguravanja kapaciteta za obradu i skladištenje podataka i mrežnih komponenti u data centru, kapaciteta LAN i WAN mreže, te obnova računara i računarske opreme je od presudne važnosti za pravilno funkcionisanje ISP-a, a samim tim i za efikasan i kvalitetan rad zaposlenih u pravosuđu Crne Gore. Strateški programi u okviru ovog stuba su: Unapređenje infrastrukture za obradu i skladištenje podataka u data centru; Unapređenje LAN/WAN mreže za potrebe ISP-a i Obnavljanje i standardizacija konfiguracija računara i računarske opreme.

STRATEŠKI STUB 6: Bezbjednost ISP-a

Bezbjednost informacionih sistema uglavnom se odnosi na zaštitu podataka i informacionih sistema od neovlašćenog pristupa, korišćenja, oštećenja i uništenja podataka, te bilo kakvog tipa modifikacije. Mjere zaštite bezbjednosti informacionog sistema mogu se svrstati u tri glavne kategorije: administrativne, fizičko-tehničke mjere i informatičke mjere. Ispunjavanje bezbjedonosnih zahtjeva je važno s aspekta dugoročne bezbjednosti sistema i podataka u njemu. Imajući u vidu brzinu razvoja malicioznih alata za probijanje zaštita i manipulaciju podacima, neophodno je stalno raditi na implementaciji novih bezbjedonosnih rješenja. U skladu sa tim, potrebno je planirati i budžet za ove aktivnosti. Strateški programi u okviru ovog stuba su: Uvođenje standarda bezbjednosti informacija i usklađivanje politike bezbjednosti sa ovim standardom, te relevantnim zakonima Crne Gore; Sprovođenje mjera unapređenja na nivou fizičke, informatičke bezbjednosti i personalne bezbjednosti korisnika sistema; Uvođenje Log Management sistema i izrada dokumentacije svih komponenti sistema; Izrada Business Continuity i Disaster Recovery plana i Uspostavljanje Disaster Recovery lokacije za potrebe ISP-a i Sprečavanje neovlašćenog ili nenamjernog curenja podataka.

STRATEŠKI STUB 7: Upravljačka struktura i ljudski resursi

Efikasno IKT upravljanje unutar institucija u pravosuđu Crne Gore podrazumijeva da se uspostavi strateško upravljanje, monitoring i evaluacija svih procesa. Takođe, potrebno je formirati jedinstvenu centralnu jedinicu – Odjeljenje za IKT koja treba da obezbijedi konstantno plansko unapređenje ISP-a, logičku konzistentnost i integritet strukture i organizacije podataka u okviru svih podsistema, kontrolu bezbjednosti ISP-a, interoperabilnost među podsistemima, kao i sa drugim relevantnim sistemima. Ova jedinica, zajedno sa odjeljenjima za IKT u nadležnim institucijama i regionalnim i lokalnim IKT izvršiocima treba da čine jedinstvenu strukturu koja upravlja IKT sistemom u pravosuđu Crne Gore. Strateški programi u okviru ovog stuba su: Strateško upravljanje i nadzor nad realizacijom strategije; Organizacija IKT odjeljenja u pravosuđu Crne Gore; Organizacija IKT podrške u pravosuđu Crne Gore i IKT edukacija.